

e-ISSN:2687-2374

AP HALAL LIFESTYLE

Academic Platform

Journal of Halal Lifestyle

Volume: 6
Issue: 2
Year: 2024

Akademik Platform

Helal Yaşam Dergisi

(Academic Platform Journal of Halal Lifestyle)

Cilt 6, Sayı 2, Aralık 2024

Volume 6, Issue 2, December 2024

Akademik Perspektif Derneği

<https://dergipark.org.tr/apjhls>

Academic Platform Journal of Halal Lifestyle

(Hakemli Uluslararası e-Dergi / Peer-reviewed International e-Journal)

Cilt: 6, Sayı: 2, 2024 / Volume: 6, Issue: 2, 2024

Yayın Tarihi / Publishing Date: 31.12.2024

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Ender ERDOĞAN
(Akademik Perspektif Derneği adına)

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Yücel ÜNAL, Aksaray University, Turkey

Editör Yardımcıları / Associates Editor-in-Chief

Prof. Dr. Saim KAYADIBİ, Karabük University, Turkey
Assoc. Prof. Sedat YÜKSEL, University of Technology and Applied Sciences, Oman

Alan Editörleri / Field Editors

Dr. Abdalla Ussi HAMAD, Zanzibar University, Tanzania
Dr. Adel SABIR, EU Halal Development Agency, United Kingdom
Prof. Dr. Ahmad Puad MAT SOM, University Sultan Zainal Abidin, Malaysia
Dr. Aisha Bronwyn P WOOD, United Arab Emirates University, United Arab Emirates
Prof. Fatih GÜLTEKİN, University of Health Sciences, Turkey
Asst. Prof. Hakan ALBAYRAK, Selcuk University, Turkey
Assoc. Prof. Harun SAVUT, Zonguldak Bulent Ecevit University, Turkey
Prof. Dr. Hüseyin ÇELİK, Adıyaman University, Turkey
Prof. Dr. Iqtidar Ali SHAH, Yorkville University, Canada
Prof. Dr. Irwandi JASWIR, International Islamic University of Malaysia, Malaysia
Assoc. Prof. Kenan GÜLLÜ, Mugla Sıtkı Kocman University, Turkey
Assoc. Prof. Mariam ABDUL LATIF, University Malaysia Sabah, Malaysia
Prof. Dr. Mehmet AKBULUT, Selcuk University, Turkey
Prof. Dr. Mohamed SOLIEMAN, University of Leeds, United Kingdom
Dr. Mohammad Manzoor MALIK, Assumption University, Thailand
Dr. Muhammad SHULTHONI, Islamic State University (IAIN) Pekalongan, Indonesia
Asst. Prof. Muhammed YÜCEER, Canakkale 18 Mart University, Turkey
Prof. Dr. Murat ŞİMŞEK, Karabük University, Turkey
Prof. Dr. Mustafa ATASEVER, Atatürk University, Turkey
Prof. Dr. Mustafa TAYAR, Bursa Uludag University, Turkey
Assoc. Prof. Nasser AL NAZWANI, National University of Science and Technology, Oman
Assoc. Prof. Zakaria BOULANOUAR, Higher Colleges of Technology, Dubai, United Arab Emirates

Academic Platform Journal of Halal Lifestyle

Uluslararası, yılda 2 (iki) kez yayınlanan (Haziran ve Aralık), çok dilli ve hakemli bir dergidir. Dergide yayınlanan makale ve bilimsel yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

It is an international, biannual, multilingual, double blind peer-reviewed online journal. The author/s is/are legally liable with the contents of the work.

Yazışma adresi / Address for Correspondence

Akademik Perspektif Derneği, Tıgıcılar Mah. Kadir Sok. No: 12 Adapazarı, Sakarya
0264 278 0364
info@apjhls.com

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Makale / Article

Evaluation of Food Label Reading Awareness, Healthy and Halal Nutrition Attitudes in Adults Fadime Ovalı, Hüsamettin Vatansev	58-65
--	-------

Makale / Article

Vegan Beslenmenin Sağlık Üzerine Olası Etkileri ve Helallik Açısından Değerlendirilmesi Assessing The Potential Health Effects of Vegan Nutrition And Its Evaluation From The Perspective of Halal Dietary Practices Nurdan Şener, Dilara Nur Kaplan	66-73
---	-------

Kitap İncelemesi / Book Review

ABD’de Bir İrşad Eri: Uçan Şahin’in Hayatından Yansımalar Ahmed H.Sakr Ph Dr, Reflections from a flying falcon, Foundation for Islamic Knowledge, Lombard, İllinois 2001 Hür Mahmut Yücer	74-85
--	-------

Evaluation of Food Label Reading Awareness, Healthy and Halal Nutrition Attitudes in Adults

Fadime OVALI¹, Hüsamettin VATANSEV²

¹ Selçuk University, Institute of Health Sciences, Biochemistry, Doctorate Programme, Konya, Türkiye.

² Selçuk University, Faculty of Medicine, Biochemistry, Konya, Türkiye.

Abstract

Background: The aim of this study is to evaluate the relationship between food label reading awareness and healthy and halal nutrition attitudes in adults aged 18-65.

Method: It was conducted digitally between March-August 2024 with 403 volunteers aged 18-65. The individuals' sociodemographic characteristics, food label reading habits, and healthy and halal nutrition attitudes were investigated. The survey included a total of 53 questions. Individuals participating in the study were randomly selected.

Results: A significant difference was found in label reading awareness, healthy and halal nutrition status according to age, marital status and income level ($p < 0,05$). Accordingly, individuals over the age of 30, singles and individuals with high income levels were found to have higher food label reading awareness and healthy and halal nutrition attitudes. A positive correlation was obtained between label reading awareness, healthy nutrition attitude and halal nutrition attitude.

Conclusion: Food label reading awareness is a tool that strengthens both healthy and halal nutrition attitudes of individuals, allowing them to make conscious food choices and thus adopt a lifestyle that is compatible with both their health goals and religious beliefs.

Keywords: Label reading, healthy nutrition, halal nutrition

¹ Corresponding Author: ovali.fadime@gmail.com

² hvatansev@selcuk.edu.tr

1. Introduction

Nutrition labels are used as a tool that supports product sales and is usually found in processed packaged foods, consisting of text or graphics related to the energy and content of foods to consumers. Nutrition labels provide consumers with nutritional information about the product, helping them make healthy food choices and adopt healthy eating habits (Cannoosamy et al., 2014). The habit of reading food labels helps individuals control their daily calorie intake and avoid products that contain high fat, sugar and sodium. Research shows that people who read food labels regularly make more conscious food choices and develop healthier eating habits (Campos et al., 2011; Cowburn & Stockley, 2005; Drichoutis et al., 2006).

Health is a state of being well in terms of mental and physical social aspects. Nutrition forms the basis of health. Nutrition is necessary for a person to continue their life in a healthy way during their growth and development. Nutrition, which provides physical and behavioral integrity, starts in the womb and continues until the end of life. Nutritional habits, which are shaped by the socio-economic status, culture and education of the society at the beginning of life, may differ from person to person (Erge, 2003; Misselbrook, 2014; Özdenk & Özcebe, 2018). Healthy eating attitudes include a series of behaviors, beliefs and motivations that shape the eating habits of individuals. These attitudes help individuals choose the right foods, control portion sizes, and maintain a balanced diet in order to protect and improve their health. Research shows that healthy eating attitudes play an important role in preventing chronic diseases such as heart disease, diabetes, and obesity (Contento, 2007; Fila & Smith, 2006).

In Islamic law, "halal" means permitted, while "haram" means prohibited. Halal nutrition allows the consumption of certain foods in line with these religious principles, while prohibiting the consumption of substances considered haram, such as alcohol and pork (Bonne & Verbeke, 2008). Muslims take into account the criteria of halal and haram in their food choices, as in all kinds of products and services (Ab Talib & Mohd Johan, 2012). Halal is a vital feature of Islamic culture. For this reason, some technical regulations and certification studies to be carried out according to these technical regulations have gained importance in the halal food sector (Güzel & Kartal, 2017). Halal eating attitude is an attitude based on the concepts of halal and haram in Islam, which includes individuals acting in accordance with their religious beliefs in their food and beverage choices. This attitude is not limited to the halal nature of foods, but also includes healthy, clean, and ethical production processes. In addition to being a religious obligation for Muslims, it is increasingly accepted as an important consumer behavior in the global food market.

Awareness of reading food labels allows healthy and halal eating attitudes to come together. For example, a halal certificate does not guarantee that a product is also suitable for health. However, individuals who can read food labels correctly can choose both halal and healthy products. This is of increasing importance, especially in the halal food sector, because consumers care not only about their religious beliefs but also about their health. While the relationship between food label reading and healthy eating has been explored in previous studies, the integration of halal eating attitudes remains underexplored, particularly in the context of combined health and religious considerations. This study aims to examine the intersection of food label reading habits, healthy eating attitudes, and halal eating principles in adults, providing insights into how these factors collectively influence dietary choices.

2. Method

The study was conducted online between March and August 2024 with 403 volunteers aged 18-65. Ethics committee with approval numbered 2024/410 was received for the study from ***** University Local Ethics Committee. This cross-sectional study investigated the sociodemographic characteristics of individuals, their food label reading habits, healthy eating and halal eating attitudes. The survey included 14 questions about food label reading awareness, 19 questions about healthy eating habits and 20 questions about halal eating attitudes. The scales used in this study were selected based on similar studies in the literature and developed considering specific psychometric properties. The questions related to food label reading awareness, healthy eating habits, and halal eating attitudes were designed with the contributions of field experts and subjected to validity and reliability tests. Each scale was adapted in accordance with references from the relevant literature to fit the target population of the study (Demir & Cicioğlu, 2019; İçer &

Karadağ, 2023). Responses were recorded on a 5-point Likert Scale, ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The individuals participating in the study were randomly selected.

2.1. Number of Participants to be Included in the Study

It was decided that at least 384 participants would be required for the study to estimate the frequency of ethical reading awareness, healthy and halal eating attitudes with a 95% confidence level and a 5% margin of error, and that at least 400 people would participate in the study considering the 10% data loss.

2.2. Statistical Analyses

Statistical analyses will be conducted using SPSS version 21 software. Before the analyses, the normality of the data will be checked with the help of Shapiro-Wilk's normality test. Relationships between scale/sub-dimension scores and participants' sociodemographic characteristics will be analyzed using independent sample t-tests and One-Way ANOVA. A significance level of $p < 0.05$ will be used for all statistical tests.

3. Results

The results of the statistical analysis conducted with the obtained data are given below.

Information showing the distribution of participants' age, gender, marital status, education level and income level is shown in Table 1. Descriptive statistics (mean, median, standard deviation, minimum, and maximum) for LRA, HNA, and HALNA scores are presented in Table 2.

Table 1. Sociodemographic characteristics of the participants (n=403)

		n	%
Age	Age under 30	212	% 52.6
	30 and over	191	% 47.4
Gender	Male	169	% 41.9
	Female	234	% 58.1
Marital Status	Married	193	% 47.9
	Single	210	% 52.1
Level of Education	Primary/ High School/ Associate Degree	124	% 30.8
	Undergraduate/Graduate	279	% 69.3
Income Level	10.000 TL and below	130	% 32.3
	10.000-25.000 TL	76	% 18.9
	25.000-50.000 TL	139	% 34.5
	50.000 TL and above	58	% 14.4

Table 2. Mean, median, standard deviation, minimum and maximum values of the data.

	n	Average	Median	Standart Deviation	Min.	Max.
LRA	403	3.815	3.857	0.654	1.429	5.000
HNA	403	3.396	3.389	0.429	1.500	4.611
HALNA	403	3.882	3.900	0.592	1.000	4.900

*LRA: Label Reading Awareness, HNA: Healthy Nutrition Attitude, HALNA: Halal Nutrition Attitude

In the analysis conducted with the independent sample T-Test, it was observed that there was a significant difference in label reading awareness, healthy eating attitudes and halal eating attitudes of individuals under 30 and over 30. Accordingly, it was determined that individuals over 30 had higher label reading awareness and healthy and halal

eating attitudes compared to individuals under 30. The relevant data is given in Table 3.

Table 3. Label reading awareness, healthy and halal eating attitudes by age.

	Group	n	Average	p value
LRA	Age under 30	212	3.73	< 0.05
	30 and over	191	3.91	
HNA	Age under 30	212	3.38	< 0.05
	30 and over	191	3.42	
HALNA	Age under 30	212	3.79	< 0.05
	30 and over	191	3.98	

*LRA: Label Reading Awareness, HNA: Healthy Nutrition Attitude, HALNA: Halal Nutrition Attitude

No significant differences in LRA, HNA, and HALNA scores were observed based on gender or education level, suggesting these factors do not influence these attitudes within the studied sample. A significant difference was found in label reading awareness, healthy and halal nutrition attitudes according to marital status difference (Table 4.).

Table 4. Label reading awareness, healthy and halal nutrition attitudes according to marital status.

	Group	n	Average	p value
LRA	Married	193	3.91	< 0.05
	Single	210	3.73	
HNA	Married	193	3.42	< 0.05
	Single	210	3.38	
HALNA	Married	193	4.01	< 0.05
	Single	210	3.77	

*LRA: Label Reading Awareness, HNA: Healthy Nutrition Attitude, HALNA: Halal Nutrition Attitude

No significant difference was found between label reading awareness and healthy eating attitudes with different income levels, but a significant difference was found between income levels and halal eating attitudes (One Way ANOVA). (Table 5.) The Tukey Post-Hoc Test results for the relevant data are given in Table 6. A strong positive correlation was observed between LRA, HNA, and HALNA scores, with all relationships being statistically significant ($p < 0.001$, Table 7).

Table 5. Label reading awareness, healthy and halal eating attitudes according to different income levels.

	Group	n	Average	p value
LRA	10.000 TL and below	130	3.69	>0.05
	10.000-25.000 TL	76	3.80	
	25.000-50.000 TL	139	3.91	
	50.000 TL and above	58	3.87	
HNA	10.000 TL and below	130	3.34	>0.05
	10.000-25.000 TL	76	3.44	
	25.000-50.000 TL	139	3.44	
	50.000 TL and above	58	3.36	
HALNA	10.000 TL and below	130	3.74	< 0.05
	10.000-25.000 TL	76	3.90	
	25.000-50.000 TL	139	3.89	
	50.000 TL and above	58	4.14	

*LRA:Label Reading Awareness, HNA: Healthy Nutrition Attitude, HALNA: Halal Nutrition Attitude

Table 6. Halal nutrition attitudes according to different income levels (Tukey Post-Hoc Test)

		10.000 TL and below	10.000-25.000 TL	25.000-50.000 TL	50.000 TL and above
10.000 TL and below	<i>p</i> value	-	0.506	0.832	0.015*
10.000-25.000 TL	<i>p</i> value		-	0.915	0.372
25.000-50.000 TL	<i>p</i> value			-	0.091
50.000 TL and above	<i>p</i> value				-

Notes. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

According to Table 6, a statistically significant difference was observed in halal nutrition attitudes between individuals with an income level of 10.000 TL and below and those with an income level of 50.000 TL and above.

Table 7. Correlation between label reading awareness and healthy and halal nutrition attitudes.

		LRA	HNA	HALNA
LRA	<i>p</i> value	-		
HNA	<i>p</i> value	< .001***	-	
HALNA	<i>p</i> value	< .001***	< .001***	-

Notes. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

In this study, a positive correlation was found between healthy nutrition attitude, halal nutrition attitude, and food label reading awareness. This result indicates that as individuals' awareness of reading food labels increases, their healthy and halal nutrition attitudes also strengthen. In other words, it can be said that the habit of reading food labels contributes to more conscious dietary choices and healthier, halal nutrition behaviors.

4. Discussion

The purpose of this study was planned and conducted to investigate the relationship between adult individuals' awareness of reading food labels and healthy and halal nutrition attitudes.

According to the results of a study conducted in 2023 on consumers' knowledge, attitudes, and preferences towards halal food, it was found that the correct understanding of the definition of halal food affects the level of knowledge about halal food. Additionally, among the factors determining purchasing preferences, the concept of "halal food" was found to be more important for men (İçer & Karadağ, 2023). However, in our study, no significant difference was found based on gender.

According to the study conducted by Kurtoğlu et al., the perceptions, attitudes, and expectations of consumers regarding halal products were determined. It was reported that the statements in the scale prepared for this purpose could be grouped into eight dimensions. The study found that consumers' perceptions, attitudes, and expectations varied according to gender, education level, profession, and income. However, no significant differences were observed based on age and marital status (Kurtoğlu & Çiçek, 2013).

In another study investigating the effect of gender on label reading habits, it was found that women paid more attention to label information, and written expressions were more effective for them (Coşkun & Kayışoğlu, 2018).

A study conducted in 2023 aimed to evaluate university students' attitudes towards reading food label information and their level of food literacy. According to the results, improving food literacy levels may help improve food choices. These findings suggest that increasing the attitude towards reading food labels is an important step in creating healthy food choices (Baş & Kayak, 2023).

Studies have revealed health-related differences between people who report frequently reading nutrition labels on food packages and those who do not. Some of these differences are attitudinal (for example, individuals who frequently read labels tend to perceive health and healthy eating as more important than those who do not); other

differences are behavioral (individuals who frequently read labels tend to eat healthier than those who rarely or never read labels). Young adulthood is a period when individuals who have recently left the family home begin to make more independent choices about food, and many individuals adopt unhealthy eating behaviors and gain excessive weight. In this age group, it is important not only to better understand the use of nutrition labels, but also to what extent it will affect attitudes towards healthy foods and dietary outcomes (Graham & Laska, 2012).

Studies have revealed health-related differences between people who report frequently reading nutrition labels on food packages and those who do not. Some of these differences are attitudinal (for example, individuals who frequently read labels tend to perceive health and healthy eating as more important than those who do not); other differences are behavioral (individuals who frequently read labels tend to eat healthier than those who rarely or never read labels). Young adulthood is a period when individuals who have recently left the family home begin to make more independent choices about food, and many individuals adopt unhealthy eating behaviors and gain excessive weight. In this age group, it is important not only to better understand the use of nutrition labels, but also to what extent it will affect attitudes towards healthy foods and dietary outcomes (Graham & Laska, 2012).

According to our results;

The vast majority of individuals under 30 years old are students. We think that we obtained a significant difference because students make more independent choices about nutrition, consume more fast food, and have more on-the-go eating habits.

Singles have higher awareness of reading labels and more healthy and halal eating attitudes than marrieds.

While income level did not significantly impact nutrition label reading awareness or healthy eating attitudes, higher income groups exhibited stronger halal nutrition attitudes, likely due to increased access to halal-certified products and broader food options. However, a significant difference was found between halal eating attitudes with different income levels. Accordingly, individuals with an income level of 50,000 TL and above have a higher halal nutrition attitude than individuals with an income level of 10,000 TL and below. Individuals with higher income levels have a more developed halal nutrition attitude due to the increase in access to food as income levels increase.

A positive correlation was obtained between label reading awareness, healthy nutrition attitude and halal nutrition attitude. Individuals with increased label reading awareness also increase their healthy and halal nutrition attitude.

In conclusion, nutrition label reading awareness serves as a critical tool for enhancing both healthy and halal eating attitudes, enabling individuals to make informed food choices aligned with their health objectives and religious values.

5. Conclusion

According to the results obtained, a significant difference was found in label reading awareness, healthy and halal nutrition status according to age, marital status, and income level. Increasing label reading awareness also improves healthy and halal nutrition attitudes. 403 adults participated in this study we conducted to increase awareness on this issue. Our recommendations in line with these results are as follows: Healthy nutrition education, food literacy education, and support practices that will enable individuals to make healthy choices at certain periods should be carried out by the necessary health institutions and organizations. Such practices should be increased, and training aimed at providing these skills to all age groups should be provided by experts in the field in educational institutions. We believe that food label reading awareness will also develop with improvements in clear and concise labeling that provides more understandable, practical healthy nutrition tips and encourages them to make the right food choices.

This study contributes to the existing literature by exploring the relationship between food label reading awareness and healthy and halal nutrition attitudes, especially in adults. The findings highlight the influence of sociodemographic factors such as age, marital status, and income level on individuals' food label reading habits and their nutrition attitudes. Additionally, the positive correlation between label reading awareness and improved nutrition attitudes offers valuable insights for designing interventions aimed at enhancing food literacy in various

demographic groups.

5.1. Limitations

However, there are certain limitations to this study. The sample size, while substantial, may not fully represent the broader population, especially in terms of regional and cultural diversity. Furthermore, the study relies on self-reported data, which can be subject to bias. Future research should aim to include a more diverse sample and incorporate objective measures of food label reading behavior. Additionally, longitudinal studies would provide a better understanding of how changes in label reading awareness over time influence long-term nutrition attitudes and behaviors.

6. Funding Information

There was no source of funding for the study.

7. Conflict of Interest Statement

The authors declare no conflict of interest.

8. Ethics Declarations

Ethics committee approval numbered 2024/410 was received for the study from ***** University Local Ethics Committee.

9. Authors Contributions

FO: Conceptualization, Data Curation, Formal Analysis, Investigation, Methodology, Project Administration, Resources, Validation, Software, Visualization, Writing-original draft, Writing-review&editing.

HV: Supervision, Conceptualization, Project Administration, Resources, Validation, Writing-review&editing.

10. Key Points

- Change in food label reading habits according to age, gender, education level, marital status and income level,
- Change in healthy eating habits according to age, gender, education level, marital status and income level,
- Change in halal eating attitude according to age, gender, education level, marital status and income level.

References

- Ab Talib, M. S., & Mohd Johan, M. (2012). Issues in halal packaging: a conceptual paper. *International Business and Management*, 5(2), 94-98.
- Baş, D., & Kayak, S. (2023). Üniversite öğrencilerinin besin etiket bilgisi okuma tutumu ve gıda okuryazarlığı düzeylerinin değerlendirilmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*.
- Bonne, K., & Verbeke, W. (2008). Muslim consumer trust in halal meat status and control in Belgium. *Meat science*, 79(1), 113-123.
- Campos, S., Doxey, J., & Hammond, D. (2011). Nutrition labels on pre-packaged foods: a systematic review. *Public health nutrition*, 14(8), 1496-1506.
- Cannoosamy, K., Pugo-Gunsam, P., & Jeewon, R. (2014). Consumer knowledge and attitudes toward nutritional labels. *Journal of nutrition education and behavior*, 46(5), 334-340.
- Contento, I. R. (2007). Nutrition education: linking research, theory, and practice.
- Coşkun, F., & Kayışoğlu, S. (2018). Besin etiketi okuma alışkanlıklarına ve etiket okumanın satın alma tercihlerine cinsiyetin etkisi: Tekirdağ ili örneği. *Akademik Gıda*, 16(4), 422-430.
- Cowburn, G., & Stockley, L. (2005). Consumer understanding and use of nutrition labelling: a systematic review. *Public health nutrition*, 8(1), 21-28.
- Demir, G. T., & Cicioğlu, H. İ. (2019). Sağlıklı beslenmeye ilişkin tutum ölçeği (SBİTÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 256-274.

- Drichoutis, A. C., Lazaridis, P., & Nayga Jr, R. M. (2006). Consumers' use of nutritional labels: a review of research studies and issues. *Academy of marketing science review*, 2006, 1.
- Erge, S. (2003). Obezitede diyet tedavisini destekleyen davranışsal tedavi. *Turkish Journal of Endocrinology and Metabolism*, 2, 75-82.
- Fila, S. A., & Smith, C. (2006). Applying the theory of planned behavior to healthy eating behaviors in urban Native American youth. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, 3, 1-10.
- Graham, D. J., & Laska, M. N. (2012). Nutrition label use partially mediates the relationship between attitude toward healthy eating and overall dietary quality among college students. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 112(3), 414-418.
- Güzel, Y., & Kartal, C. (2017). Helal gıda sertifikası ve tüketici. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 5(4), 299-309.
- İçer, M. A., & Karadağ, M. G. (2023). Tüketicilerin Helal Gıdaya Yönelik Bilgi, Tutum ve Tercihleri: Gözlemsel Tanımlayıcı Bir Çalışma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 51(1), 39-49.
- Kurtoğlu, R., & Çiçek, B. (2013). Tüketicilerin helal ürünler hakkındaki algılama, tutum ve beklentilerini tespit etmeye yönelik bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(3), 181-205.
- Misselbrook, D. (2014). W is for wellbeing and the WHO definition of health. *British Journal of General Practice*, 64(628), 582-582.
- Özdenk, G. D., & Özcebe, L. H. (2018). Bir üniversite çalışanlarının beslenme okuryazarlığı, beslenme davranışları ve ilişkili faktörler. *Turkish Journal of Public Health*, 16(3), 178-189.

Vegan Beslenmenin Sağlık Üzerine Olası Etkileri ve Helallik Açısından Değerlendirilmesi

Nurdan ŞENER¹, Dilara Nur Kaplan²

¹ Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, Türkiye.

² Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Karabük, Türkiye.

Öz

Bu çalışmada vegan beslenme incelenerek sağlık üzerine olası etkileri ve helal beslenme perspektifinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Vegan Beslenme, dünya genelinde yaygınlığı gittikçe artan sadece bitkisel besinlerin tüketimine dayanan bir beslenme biçimidir. Müslüman tüketiciler sağlık bilinci (kişinin dikkatini kendi sağlığına odaklama eğilimi) kapsamında İslam Hukukuna uygun olan sağlıklı, helal ve kaliteli besinler tercih etmektedir. Helal ve vegan beslenme, amaçları açısından farklı olmakla birlikte özellikle besin seçimleri açısından bazı durumlarda ortak noktayı paylaşmaktadır. Vegan beslenme genellikle protein ve kalori değeri açısından yetersiz olsa da diyet lifi, polifenoller ve antioksidan vitaminler açısından zengindir. Hayvansal kaynaklı besinlerdeki protein ve demir, bitkisel kaynaklı besinlerdeki protein ve demirden daha verimli bir şekilde emilmektedir. Vegan ve helal besin arasındaki temel fark, malzemelerin kaynağıdır. Vegan besin yalnızca bitkilerden elde edilmesine rağmen etil alkol bazlı ekstraktlar gibi helal olmayan bileşenler içerebilir, helal olmayan içeriklerin de kullanıldığı ekipmanlarla üretiliyor veya hazırlanıyor olabilir. Bunlar helal olarak kabul edilmesinin önündeki en büyük engellerdendir. Hem vegan hem de helal yiyecekler hayvanlara karşı şefkat ve nezaketi ön planda tutarken aynı zamanda bedende ve zihinde sağlık ve zindeliği teşvik etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vegan beslenme, Sağlık, Helal beslenme.

Assessing The Potential Health Effects of Vegan Nutrition And Its Evaluation From The Perspective of Halal Dietary Practices

Abstract

This study aims to examine vegan diet, evaluate its potential effects on health, and assess it from the perspective of halal nutrition. Vegan diet is a lifestyle that is increasingly prevalent worldwide, solely based on the consumption of plant-based foods. Muslim consumers, within the scope of health consciousness (the tendency to focus on one's own health), prefer healthy, halal, and quality foods that comply with Islamic Law. Although vegan and halal nutrition differ in their objectives, they share some common ground, especially in terms of dietary choices. While vegan diet is often deficient in terms of protein and calorie content, it is rich in dietary fiber, polyphenols, and antioxidant vitamins. Protein and iron from animal sources are more efficiently absorbed than those from plant-based foods. The fundamental difference between vegan and halal nutrition lies in the source of ingredients. Even though vegan food

¹ Corresponding Author: dytnurdansener@gmail.com

² dilarakaplan@karabuk.edu.tr

is derived solely from plants, it can still contain non-halal components such as alcohol-based extracts. Additionally, it might be produced or prepared using equipment that also handles non-halal ingredients. These are significant obstacles to its acceptance as halal. Both vegan and halal foods prioritize compassion and kindness towards animals while simultaneously promoting health and well-being in body and mind.

Keywords: Vegan diet, Health, Halal nutrition.

1. Giriş

Bitki bazlı diyetler, olası sağlık yararları ve potansiyel olumlu çevresel etkileri sebebiyle son yıllarda giderek daha yaygın hale gelmiştir. Bitki bazlı diyetler özellikle et, kümes hayvanları gibi belirli besin gruplarının dışlanmasını ve ana besin kaynağı olarak meyve, sebze, tahıllar, baklagiller, kuruyemiş, tohumlar ve bal gibi gıdalara odaklanması ile karakterize diyetleri ifade etmektedir. Deniz ürünlerini (pesketaryenlik) veya yumurtayı (ovo-vejetaryenlik), süt ürünlerini (lakto-vejetaryenlik) veya hem süt hem de yumurtayı (lakto-ovo-vejetaryenlik) içeren çeşitli diyet yaklaşımları bulunmaktadır. Bu derlemede bitki bazlı beslenmenin en katı biçimi olan vegan diyet (%100 bitki bazlı) incelenerek olası sağlık etkilerinin ve helallik durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır (Cramer vd., 2017; Sakkas vd., 2020).

2. Vegan Beslenme

Vegan beslenme şekli günümüzde gençler ve özellikle de genç kadınlar arasında popülerlik kazanmıştır (Craig, 2009). Birçok vegan için beslenme tercihleri, dünya kaynaklarına ve çevreye daha iyi bakma, hayvanlar ile ilgili etik konular, hayvanların üretimi için antibiyotik ve büyüme uyarıcılarının kullanımı, hayvan kaynaklı hastalıkların tehdidi ve sağlık açısından öne sürülen avantajlı durumlar üzerinde şekillendirilmektedir (Cramer vd., 2017). Veganların yüzdesinin son on yılda %350 oranında artmış olduğu bildirilmektedir (Lemale vd., 2019). Veganlık, Kuzey Amerika'da %2, Çin'de %0,77, İtalya'da %0,79, İspanya'da %1,5, Almanya'da %3,3, Norveç'te %4,1, Finlandiya'da %4,1, Letonya'da %5, Avustralya'da %11,2, belirli dini inançlara sahip ABD'li bireyler arasında %7,6, Güney Asya'da %33 ve İsveç'te %15,6 oranlarına yükselmiştir (Sakkas vd., 2020).

Bitkisel kökenli besinler pek çok vitaminin (özellikle yalnızca mikroorganizmalar tarafından sentezlenen B₁₂ vitamini dışındaki B kompleksi vitaminleri) iyi kaynaklarıdır, ancak minör element içerikleri düşüktür (Tong vd., 2019; Wu vd., 2014). Bunun aksine et, yumurta ve süt bu mikro besinlerin çoğunun temel kaynaklarıdır. Hayvansal kaynaklı besinlerdeki demir, insan ince bağırsağı tarafından bitkisel kaynaklı besinlerdeki demirden daha verimli bir şekilde emilmektedir. Üstelik hayvansal kaynaklı besinler, bazı gelişmekte olan ülkelerde çocukların %86'sına kadar diyetlerinde eksik olan bir besin olan B₁₂ vitamininin tek güvenilir kaynağı olarak bildirilmektedir. Hayvansal kaynaklı besinlerin düşük tüketimi, özellikle çocuklarda ve yaşlılarda protein ve mikro besin eksikliği riskini arttırmaktadır. Diğer taraftan hayvansal kaynaklı besinlerin pahalı olması bu besinlere erişimi zorlaştırmakta, üretim verimliliğinin düşük olması ise çevresel açıdan sürdürülemez görülmesine sebep olmaktadır (Wu vd., 2014).

2.1. Vegan Beslenmenin Sağlık Üzerine Etkileri

Sebze, meyve, tahıllar, kabuklu yemişler, baklagiller ve yağlı tohumların günlük tüketiminin daha yüksek olması nedeniyle vegan beslenmenin insan sağlığı üzerindeki yararlı etkileri çeşitli çalışmalarda bildirilmiştir (Craig, 2009; Veronese & Reginster, 2019). Buradan yola çıkılarak Vegan bireylerin daha sağlıklı yaşam tarzı davranışlarına sahip olduğu ve vegan diyetini takip edenlerde kolon kanseri, tip 2 diyabet gibi bulaşıcı olmayan hastalıkların yanı sıra obezite, nonalkolik karaciğer yağlanması ve kardiyovasküler hastalıklar gibi sağlık sorunlarının görülme sıklığının daha düşük olduğu ileri sürülmektedir (Bakaloudi vd., 2021; Lopez vd., 2019; Rees vd., 2021; Kahleova vd., 2018; Dressler vd., 2022).

Literatür taraması yapıldığında çalışmalar, bu tür bir diyeti takip eden kişilerin makro ve mikro besin eksiklikleri gösterme olasılığının daha yüksek olduğunu ve vegan bir diyetin çeşitli besin takviyeleriyle desteklenmesi gerekip gerekmediği konusunda tartışmaların olduğu görülmektedir (Cramer vd., 2017, Lederer vd., 2019). Vegan beslenme genellikle diyet lifi, magnezyum, folik asit, C ve E vitaminleri, sodyum, demir ve fitokimyasallar açısından daha

zengin olmakla birlikte kalori, protein, doymuş yağ ve kolesterol, uzun zincirli omega-3 yağ asitleri (n-3), D vitamini, kalsiyum, çinko, iyot ve B₂, niyasin, B₁₂ vitamini açısından daha düşük içeriğe sahiptir (Craig, 2009; Bakaloudi vd., 2021). Vegan diyetlerinde demir alımının vegan olmayanlara göre daha yüksek olduğu, ancak biyoyararlılığın düşük olması nedeniyle bunun her zaman ferritin düzeylerine yansımadağı bildirilmektedir (Bakaloudi vd., 2021). Düşük yoğunluklu lipoprotein (LDL), doymuş yağ, işlenmiş et alımının azaltılması ve lif ve bitkisel besinlerin daha fazla tüketilmesi, kardiyovasküler sağlığı iyileştirebilmektedir (Landry, 2023). Ancak veganlar, vegan olmayanlara kıyasla eikosapentaenoik asit (EPA) ve dokosaheksaenoik asit (DHA), selenyum, çinko, iyot ve B₁₂ vitamini gibi besin maddelerine çok daha az miktarda sahiptir ve bu da zararlı kardiyovasküler etkilere yol açabilmektedir (Koutentakis, 2023). Turner-McGrievy ve ark. (2023) tarafından yapılan randomize kontrollü çalışmada, fazla kilolu veya obezitesi olan afro-amerikan yetişkin bireyler vegan diyet ve az yağlı omnivor diyet olmak üzere iki gruba ayrılmış ve vücut ağırlığı kayıpları ve lipid profillerindeki değişiklikler takip edilmiştir. Çalışma sonucunda, 2 yıl boyunca vegan diyet uygulayan grup ile az yağlı omnivor diyet uygulayan grup arasında vücut ağırlığı kaybı veya KVH riskinin azalması açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Weikert ve ark. (2020) tarafından yapılan çalışmada veganların ve vegan olmayanların benzer enerji alımına sahip olduğu ancak hem makrobesinlerin hem de mikrobesinlerin (örneğin B₁₂, B₂, D, E ve K vitaminlerinin yanı sıra folat, iyot ve demir) alımlarının farklı olduğu görülmüştür. Çalışma esnasında her iki gruba da besin takviyeleri verilmiş bu sebeple B₁₂ vitamini, D vitamini veya demir durumu biyobelirteçlerinde gruplar arası farklılık saptanmamıştır. Veganların üçte birinde iyot atılımı, şiddetli iyot eksikliği için WHO (Dünya Sağlık Örgütü) eşik değerinden daha düşük olduğu görülmüştür (Weikert vd., 2020).

Lifler, polifenoller, yağlar ve proteinler dahil olmak üzere besin polimerleri genellikle ana bağırsak mikrobiyotası metabolik yollarında rol oynamaktadır. Vegan beslenmenin insan bağırsak mikrobiyotası üzerindeki etkisine bakıldığında vegan beslenmede bol miktarda bulunan polifenollerin *Bifidobacterium spp.*'yi artırdığı, *Lactobacillus spp.* ise kardiyovasküler korumanın yanı sıra antibakteriyel ve anti inflamatuvar etkiler sağladığı bildirilmektedir (Losno vd., 2021; Luongo vd., 2017^a; Luongo vd., 2017^b; Tomova vd., 2019). Bu etkiler göz önünde tutulduğunda, vegan diyetleri ve bunların ana bileşenlerinin faydalı mikroorganizmaları artırarak hem bakteri kompozisyonunu hem de bağırsak mikrobiyotasının metabolik yollarını etkileyebileceği sonucuna ulaşılmaktadır (Sakkas vd. 2020).

Bilimsel kanıtlar, esas olarak hayvansal besin kaynaklarından elde edilen bazı belirli besin maddelerinin veganlarda daha düşük miktarlarda bulunduğunu ve bunun kemik sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Menzel ve ark. (2021) tarafından gerçekleştirilen kesitsel çalışmada, etçillere kıyasla veganlarda kemik sağlığının daha düşük olduğuna dair kanıtlar ortaya çıkarılmıştır. Aynı çalışmada B₁₂ vitamini, D vitamini ve kalsiyum seviyelerinin yanı sıra n-3 düzeylerinin de kemik sağlığı üzerindeki etkisi vurgulanmıştır. Çalışma sonucunda etçillere kıyasla veganlarda daha düşük plazma n-3 yağ asidi seviyeleri gözlemlenmiştir. Omega-3 yağ asitleri EPA ve DHA'nın, osteoblastların hayatta kalmasını uyardığı, osteoblastogenezi teşvik ettiği ve membran fonksiyonunu değiştirerek, kalsiyum dengesini düzenleyerek ve osteoblast aktivitesini artırarak kemik rezorpsiyonunu önlediği ileri sürülmüştür. Vegan beslenme aynı zamanda kemik sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri dengeleyen sağlıklı bileşenleri de içerebilir. Çalışmada veganların kanında daha yüksek folat ve K vitamini konsantrasyonları saptanmıştır. K vitamini, kemiğin optimal mineralizasyonu için bir kofaktör olarak bilinir ve kemik mineral yoğunluğu ile pozitif olarak ilişkilendirilmektedir. Ek olarak, çeşitli epidemiyolojik çalışmalar yüksek folat alımı/konsantrasyonları ile artmış kemik mineral yoğunluğu veya azalmış kırık riski arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu da bildirilmektedir (Menzel vd., 2021).

Gebelik döneminde vegan diyetinin gebelik sonuçları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan prospektif gözlemsel çalışma sonucuna göre, gebelerde vegan diyeti uygulanmasıyla gebelik yaşına göre küçük yenidoğanlar ve düşük doğum ağırlığı riskinin artması arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Avnon vd., 2021).

Genel popülasyonda, vegan bireylerde belirli besin maddelerinin eksikliği nedeniyle vegan beslenmenin daha düşük egzersiz performansı ile ilişkili olabileceğine dair yaygın bir inanış vardır. Boutros ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada vegan beslenmenin sağlıklı genç zayıf kadınlarda dayanıklılık ve kas gücü açısından zararlı görünmediğini

ve beklenilenin aksine etçillere kıyasla veganlarda maksimumun altındaki dayanıklılığın daha iyi olabileceğini göstermiştir (Boutros, 2020).

Kaartinen ve ark. tarafından fibromiyalji hastaları üzerinde yapılan randomize olmayan kontrollü bir çalışmada, vegan beslenmenin fibromiyalji semptomları üzerinde kısa vadede faydalı etkileri olduğu bildirilmiştir (Kaartinen vd., 2000).

4. Helal Beslenme

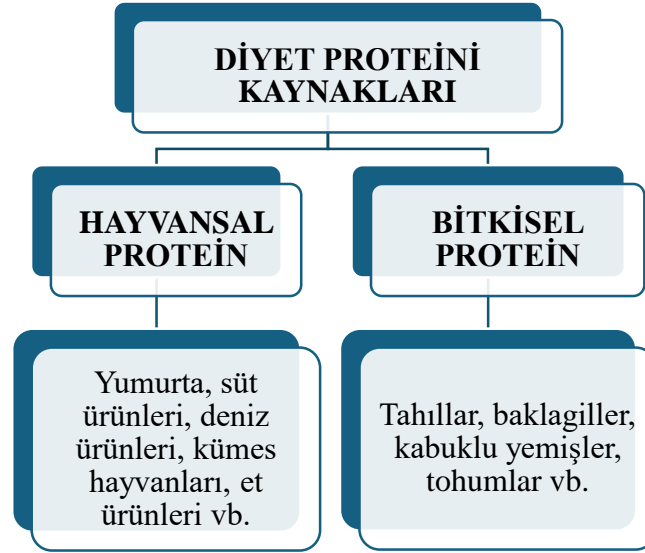
Helal, bir Müslüman tarafından gerçekleştirilen her faaliyete uygulanan, İslam Hukuku tarafından izin verilen bir davranış kuralını ifade etmektedir. Alkol, domuz eti, kan, ölü hayvanın eti ve İslami kurallara göre kesilmemiş et tüketiminin tüm Müslümanlar için yasak olduğu yaygın olarak bilinmektedir. Bir Müslüman besin tüketiminin helal olduğundan emin olmalıdır ancak helal beslenme sadece yukarıda belirtilen hayvansal kaynaklı besin tüketiminin dışında da dikkat edilmesi gereken çeşitli noktaları içermektedir (Rakhmawati vd., 2021). Helal beslenmenin daha sağlıklı bir yaşam sağlaması; iyi tutum ve davranışları ortaya çıkarabilmesi için Müslüman tüketicilerin her zaman helal besinleri tercih etmeleri ve İslam'da yasaklanmış besinleri yemekten kaçınmaları gerekmektedir (Sulaiman vd., 2018).

İslam'da helal beslenmenin ve bir bireyin sağlığını etkileyecek olan beslenme durumunun rehberi Kuran ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Sünnetidir. Helal beslenme genellikle İslam hukukunda belirtildiği gibi Müslümanlar tarafından tüketilmesine izin verilen besinleri ifade etmektedir. Temel olarak Müslüman beslenmesinin temel prensibi, Kur'an, 2:168'de ("*Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır.*") açıkça belirtildiği gibi, besinin helal (izin verilen) ve tayyiban (sağlıklı) olması gerektiğini bildirmektedir. Helal, besinin İslam Hukukunun gereklerine uygun olması, tayyiban ise besinin kaliteli, güvenli, temiz, besleyici ve özgün olması anlamına gelmektedir. Müslümanlar için helal ve tayyiban yemek yemek farzdır. Bu nedenle yiyeceğin sadece helal; yani haram veya necis unsurlar içermediğinden değil, aynı zamanda tayyiban veya sağlıklı olduğundan da emin olunması gerekmektedir (Latif & Rahman, 2022; Iqbal vd., 2020).

Sağlıklı bir beslenme modelinde protein, karbonhidrat, yağ, vitamin ve mineral gibi yeterli besin maddelerini sağlayabilecek dengeli beslenmenin önemi vurgulanmaktadır. Yemekle ilgili ayetler, çeşitli ve besin yoğunluğu yüksek besinleri tavsiye etmektedir. Doğru helal besini seçmek de aynı derecede önemlidir. Besinlerin sadece helal ve güvenli olması değil, aynı zamanda vücudun ihtiyaç duyduğu miktarda alınması da gerekmektedir. Peygamber Muhammed (s.a.v.)'in beslenmesinde süt, bazı meyveler (hurma, üzüm ve incir) ve balın varlığı bilinmektedir (Latif & Rahman, 2022).

5. Bitkisel ve Hayvansal Proteinin Sağlık Üzerindeki Etkisi

Protein temel makro bir besin ögesidir; dolayısıyla sağlıklı yaşamı desteklemek için en azından minimum miktarda protein alımı gereklidir (Strasser vd., 2018). Proteinlerin sağlık üzerinde vücut ağırlığı yönetimine yardımcı olma, yüksek yoğunluklu lipoprotein (HDL) kolesterolü artırma, termojenezi ve tokluğu artırma ve kemik mineralizasyonunu artırma vb. birçok olumlu etkisi bulunmaktadır. Her yetişkin için yeterli düzeyde protein tüketimi esastır ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 0,83 g/kg/gün şeklinde uluslararası bir diyet proteini önerisi belirlemiştir ancak yaş, gebelik, emziliklik, düzenli spor yapma ya da profesyonel sporcu olma gibi bireysel özellikler göz önünde tutulduğunda farklı düzeylerde önerilerin bulunduğu da bilinmektedir (Westerterp-Plantenga vd., 2012; Rylee vd., 2019).

Şekil 1. Beslenmede temel protein kaynakları (Wu vd., 2014)

Diyette protein kaynakları bitkisel ve hayvansal kaynaklı proteinler olarak sınıflandırılabilir (Şekil 1). Bitkisel proteinler bitkisel besinlerde bulunur ve bu besinlerin sağlığa olumlu faydaları diyet lifi, vitaminler, mineraller ve fitokimyasallarla bağlantılıdır. Protein kalitesi, protein döngüsü ve metabolizması etkileyen temel faktörlerdendir. Protein sentezi ise diyet gerekliliği amino asitlerin yeterli düzeyde bulunmasını gerektirir, bu amino asitlerin yeterli miktarda alınması, negatif protein döngüsünün önlenmesini sağlar. Protein oksidasyonundaki en büyük artış, baskın protein kaynağının hayvansal kökenli olması durumunda gözlenir; soya proteini gibi bitkisel kaynaklı proteinlerin diyetdeki baskın protein kaynağı olduğu durumlarda oksidasyon oranı çok daha düşük olduğu saptanmıştır (Westerterp-Plantenga vd., 2012). Lösin, protein translasyonunun başlatılması için önemli bir aminoasittir. Hayvansal proteinlerde daha yüksek oranda lösin amino asidi bulunmaktadır (Strasser vd., 2018).

Protein miktarı ve kalitesi, diyetlerin protein gereksinimlerini karşılama yeterliliğinin belirleyicileridir (Wu, 2021). Hayvansal proteinler optimal büyümeyi, gelişmeyi ve sağlığı iyileştirmek için insan tüketimine yönelik tüm amino asitleri yeterli ve dengeli miktarlarda içermektedir. Hayvan bazlı besinlerde bitkiler tarafından daha iyi sağlanmayan neredeyse hiçbir besin bulunmadığına dair yaygın bir inanç olsa da, taurin (kükürt içeren bir amino asit) sağlayanlar bitki kaynaklı değil hayvan kaynaklı ürünlerdir. Ayrıca, bitki kaynaklı kadar olmasa da hayvan kaynaklı besinler, insanlarda nörolojik ve kas fonksiyonlarını sürdürmek için kullanılan karnosinin (önemli bir antioksidatif dipeptid) diyet kaynaklarıdır. Çoğu bitkideki protein içeriği nispeten düşüktür. Ek olarak çoğu bitki proteininde, besin açısından esansiyel amino asitlerin bir veya daha fazlası eksiktir. Bununla birlikte, farklı bitki proteini kaynaklarının uygun kombinasyonları tamamlayıcı olabilir; bir kaynak, diğer kaynaktaki sınırlayıcı olan amino asidi sağlar ve bunun tersi de mümkündür, böylece bitki proteinlerinin karışımını muhtemelen amino asitlerin kaynakları haline getirir (Wu vd., 2014). Bitkisel protein içeren besinler aynı zamanda fitatlar, tripsin inhibitörleri, saponinler ve tanenler gibi anti-besin maddeleri de içerebilir (Oomah vd., 2011). Bu bileşiklerin bazı işleme teknikleriyle giderilebileceği beklense de baklagillerin, tam tahılların ve diğer bitkisel protein kaynaklarının anti-besin içeriğine ilişkin veriler sınırlıdır. Anti-besin maddelerinin demir, çinko ve kalsiyum gibi temel minerallerin emilimini sınırladığı (Gilani vd., 2012) ve ayrıca protein sindirilebilirliğini olumsuz yönde etkilediği öne sürülmektedir (Ahnen vd., 2019).

Diyetle dışarıdan alınan proteinlerin yanı sıra kişinin vegan beslenme biçiminden bağımsız olarak vücutta aminoasit sentezi gerçekleşmektedir. İnsan bağırsak bakterileri, proteinojenik amino asitleri sentezleyebilir ve protein fermantasyonu yoluyla, bazılarının konakçı üzerinde yararlı veya zararlı fizyolojik etkiler gösterdiği bilinen bir dizi metabolit üretebilir. Ancak tüketilen diyet proteininin türü ve miktarının bu metabolik süreçler üzerindeki etkilerinin yanı sıra mikrobiyotadan türetilen amino asitler ve ilgili metabolitlerin konak sağlığı üzerindeki etkileri hala büyük ölçüde bilinmemektedir (Portune vd., 2016).

6. Hayvansal kaynaklı bir içeriği olmadığı için vegan ürünlerinin hepsini helal olarak değerlendirmek mümkün müdür?

Helal besin aramak tüm Müslümanlar için dini bir yükümlülüktür. Hangi besinin satın alınacağını seçmenin en önemli yolu helal logosuna bakmaktır. Modern besin endüstrisinde helal besin ile ilgili birtakım zorunluluklar getirilmiştir; örneğin jelatin, gliserin, emülgatörler, enzimler ve aromalar gibi domuz kalıntıları veya alkolle kirlenmiş olabilecek maddelerden kaçınmak gerekmektedir. Benzer şekilde, dışarıda yemek tercih edildiğinde, helal logosu taşıyan besinler veya yetkili makamlar tarafından helal sertifikasıyla belgelendiğine dair kanıt sunan işletmelerin seçilmesi önemlidir. Ayrıca, böyle bir tüketim yapılacağına etiketleme sayesinde bir ürünün helal olup olmadığına belirlenmesinde bağlam ve kullanım hususları da yer almaktadır (Latif vd., 2022; Fischer, 2016).

Helal ve vegan, besinin farklı yönlerini tanımlayan iki terimdir ancak aynı zamanda bazı ortak noktalara da sahiptirler. Vegan ürünler hayvansal kaynaklı herhangi bir içerik barındırmamaktadır. Bu durum, “Hayvansal kaynaklı bir içeriği olmadığı için Vegan ürünlerinin hepsini helal olarak değerlendirmek mümkün müdür? Tüm Vegan ürünlerin helal olarak değerlendirilememesinin önünde nasıl bir engel bulunmaktadır?” vb. birkaç soruyu beraberinde getirmektedir.

Vegan besin, doğası gereği hayvan etinden ve yan ürünlerden kaçınırken, temel bir helal ilkesine uygun olarak başka unsurlar da devreye girmektedir. Bir vegan besin, alkol bazlı ekstraktlar gibi helal olmayan bileşenler içerebilir ve bu da onu helal dışı kılabılır. Ayrıca vegan besin, helal olmayan içeriklerin de kullanıldığı ekipmanlar kullanılarak üretiliyor veya hazırlanıyorsa, helal olarak kabul edilmeyebilir. Bu nedenle tüm vegan yiyecekler doğrudan helal olarak kabul edilmemektedir (AHF, 2024).

7. Sonuç ve Öneriler

İyi planlanmış vegan diyetler ve bunlarla ilişkili bileşenler diyabet, obezite, metabolik sendrom, fibromiyalji, kardiyovasküler hastalıklar ve bağırsak mikrobiyotasının hem bakteri kompozisyonunu hem de metabolik yollarını olumlu etkileyebilmektedir. Bu olumlu etkilere rağmen, tercih edilen beslenme şekli tüm besin gruplarının yer aldığı karışık bir beslenmedir. Tıbbi bozukluklarla ilişkili belirli yararları bulunsa da veganlığın beslenme yetersizlikleri gibi olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir. Veganlar, temel besin maddelerinin eksikliğini önlemek için her zaman kapsamlı bir diyet planı izlemelidir. Bu beslenme yaklaşımı dengeli olmazsa protein, n-3 yağ asitleri, demir, D vitamini ve kalsiyum, çinko, iyot ve B₁₂ vitamini eksikliğine neden olabilmektedir. Tüketicilerin protein tüketimine artan ilgisinin yanı sıra bitki bazlı beslenme modellerine olan geçişin artması nedeniyle, bitkisel protein tüketimiyle ilişkili sağlık yararlarının ve sakıncalarının da ileri çalışmalarda detaylı incelenmesi gerekmektedir. Vegan yiyecekler İslam Hukukunda haram kabul edilen hayvansal kaynaklı besinleri içermemekle birlikte, hazırlanmış ve etil alkol gibi haram maddeler içerebilmesi sebebiyle tüm vegan yiyecekler doğrudan helal olarak kabul edilmemektedir.

Kaynakça

- Ahnen, R. T., Jonnalagadda, S. S., & Slavin, J. L. (2019). Role of plant protein in nutrition, wellness, and health. *Nutrition Reviews*, 77(11), 735-747. <https://doi.org/10.1093/nutrit/nuz028>
- American Halal Foundation (AHF), “Is Vegan Halal? A Comparative Analysis of Halal and Vegan”, Erişim Tarihi: 25.04.24 <https://halalfoundation.org/is-vegan-halal/>
- Avnon, T., Paz Dubinsky, E., Lavie, Bashi T.B.M., Anbar, R., & Yogeve Y. (2021). The impact of a vegan diet on pregnancy outcomes. *Journal of Perinatology*, 41, 1129–1133. <https://doi.org/10.1038/s41372-020-00804-x>
- Bakaloudi, D. R., Halloran, A., Rippin, H. L., Oikonomidou, A. C., Dardavesis, T. I., Williams, J., Wickramasinghe, K., Breda, J., & Chourdakis, M. (2021). Intake and adequacy of the vegan diet. A systematic review of the evidence. *Clinical Nutrition*, 40(5), 3503-3521. <https://doi.org/10.1016/j.clnu.2020.11.035>
- Boutros, G.H., Landry-Duval, M.A., Garzon, M., & Karelis, A.D. (2020). Is a vegan diet detrimental to endurance and muscle strength?. *European Journal of Clinical Nutrition*, 74, 1550–1555. <https://doi.org/10.1038/s41430-020-0639-y>
- Craig, W. J. (2009). Health effects of vegan diets. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 89(5), 1627-1633. <https://doi.org/10.3945/ajcn.2009.26736N>

- Cramer, H., Kessler, C. S., Sundberg, T., Leach, M. J., Schumann, D., Adams, J., & Lauche, R. (2017). Characteristics of Americans choosing vegetarian and vegan diets for health reasons. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 49(7), 561-567. <https://doi.org/10.1016/j.jneb.2017.04.011>
- Dressler, J., Storz, M. A., Müller, C., Kandil, F. I., Kessler, C. S., Michalsen, A., & Jeitler, M. (2022). Does a Plant-Based Diet Stand Out for Its Favorable Composition for Heart Health? Dietary Intake Data from a Randomized Controlled Trial. *Nutrients*, 14(21), 4597. <https://doi.org/10.3390/nu14214597>
- Fischer, J. (2016). Markets, religion, regulation: Kosher, halal and Hindu vegetarianism in global perspective. *Geoforum*, 69, 67-70. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2015.12.011>
- Gilani, G. S., Xiao, C. W., & Cockell, K. A. (2012). Impact of antinutritional factors in food proteins on the digestibility of protein and the bioavailability of amino acids and on protein quality. *British Journal of Nutrition*, 108(S2), 315-332. doi:10.1017/S0007114512002371
- Iqbal, A., Shah, S. R. A., Cetingul, I. S., & Bayram, I. (2020). A Review-Halal animal nutrition perspective to the halal meat production. *Malaysian Journal of Halal Research*, 3(1), 17-23. <https://doi.org/10.2478/mjhr-2020-0003>
- Kaartinen, K., Lammi, K., Hyphen, M., Nenonen, M., Hänninen, O., & Rauma, A. L. (2000). Vegan diet alleviates fibromyalgia symptoms. *Scandinavian journal of rheumatology*, 29(5), 308-313. <https://doi.org/10.1080/030097400447697>
- Kahleova, H., Fleeman, R., Hlozkova, A., Holubkov, R., & Barnard, N. D. (2018). A plant-based diet in overweight individuals in a 16-week randomized clinical trial: metabolic benefits of plant protein. *Nutrition & Diabetes*, 8(1), 58. <https://doi.org/10.1038/s41387-018-0067-4>
- Koutentakis M., Surma S., Rogula S., Filipiak K.J., Gąsecka A. (2023). The effect of a vegan diet on the cardiovascular system. *Journal of Cardiovascular Development and Disease*. 10(3):94. <https://doi.org/10.3390/jcdd10030094>
- Landry, M. J., Ward, C. P., Cunanan, K. M., Durand, L. R., Perelman, D., Robinson, J. L., Hennings, T., Koh, L., Dant, C., Zeitlin, A., Ebel, E. R., Sonnenburg, E. D., Sonnenburg, J. L., & Gardner, C. D. (2023). Cardiometabolic Effects of Omnivorous vs Vegan Diets in Identical Twins: A Randomized Clinical Trial. *JAMA Network Open*, 6(11), e2344457. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2023.44457>
- Latif, M. A., & Rahman, S. A. (2022). Developing the halal nutrition model. *International Journal of Halal Research*, 4(1), 40-51. <https://doi.org/10.18517/ijhr.4.1.40-51.2022>
- Lederer, A. K., Hannibal, L., Hettich, M., Behringer, S., Spiekerkoetter, U., Steinborn, C., Gründemann, C., Zimmermann-Klemd, A. M., Müller, A., Simmet, T., Schmiech, M., Maul-Pavicic, A., Samstag, Y., & Huber, R. (2019). Vitamin B12 Status Upon Short-Term Intervention with a Vegan Diet-A Randomized Controlled Trial in Healthy Participants. *Nutrients*, 11(11), 2815. <https://doi.org/10.3390/nu11112815>
- Lemale, J., Mas, E., Jung, C., Bellaiche, M., Tounian, P., & Hepatology, F. S. P. (2019). Vegan diet in children and adolescents. Recommendations from the French-speaking Pediatric Hepatology, Gastroenterology and Nutrition Group (GFHGNP). *Archives de Pédiatrie*, 26(7), 442-450. <https://doi.org/10.1016/j.arcped.2019.09.001>
- Lopez, P. D., Cativo, E. H., Atlas, S. A., & Rosendorff, C. (2019). The Effect of Vegan Diets on Blood Pressure in Adults: A Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials. *The American Journal of Medicine*, 132(7), 875-883. <https://doi.org/10.1016/j.amjmed.2019.01.044>
- Losno, E. A., Sieferle, K., Perez-Cueto, F. J. A., & Ritz, C. (2021). Vegan Diet and the Gut Microbiota Composition in Healthy Adults. *Nutrients*, 13(7), 2402. <https://doi.org/10.3390/nu13072402>
- Luongo, D., Coppola, A., Treppiccione, L., Bergamo, P., Sorrentino, A., Ferrocino, I., Turrone, S., Neviani, E., Di Cagno, R., Cocolin, L., & Rossi, M. (2017). Modulation of the cytokine profile in Caco-2 cells by faecal lactobacilli and bifidobacteria from individuals with distinct dietary habits. *Cytokine*, 90, 80-87. <https://doi.org/10.1016/j.cyto.2016.11.007>^a
- Luongo, D., Treppiccione, L., Sorrentino, A., Ferrocino, I., Turrone, S., Gatti, M., Di Cagno, R., Sanz, Y., & Rossi, M. (2017). Immune-modulating effects in mouse dendritic cells of lactobacilli and bifidobacteria isolated from individuals following omnivorous, vegetarian and vegan diets. *Cytokine*, 97, 141-148. <https://doi.org/10.1016/j.cyto.2017.06.007>^b
- Menzel J., Abraham K., Stangl G.I., Ueland P.M., Obeid R., Schulze M.B., Herter-Aeberli I., Schwerdtle T., Weikert C. Vegan Diet and Bone Health—Results from the Cross-Sectional RBVD Study. *Nutrients*. 2021; 13(2):685. <https://doi.org/10.3390/nu13020685>
- Oomah, B. D., Caspar, F., Malcolmson, L. J., & Bellido, A. S. (2011). Phenolics and antioxidant activity of lentil and pea hulls. *Food Research International*, 44(1), 436-441. <https://doi.org/10.1016/j.foodres.2010.09.027>

- Portune, K. J., Beaumont, M., Davila, A. M., Tomé, D., Blachier, F., & Sanz, Y. (2016). Gut microbiota role in dietary protein metabolism and health-related outcomes: the two sides of the coin. *Trends in Food Science & Technology*, 57, 213-232. <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2016.08.011>
- Rakhmawati, N. A., Fatawi, J., Najib, A. C., & Firmansyah, A. A. (2021). Linked open data for halal food products. *Journal of King Saud University-Computer and Information Sciences*, 33(6), 728-739. <https://doi.org/10.1016/j.jksuci.2019.04.004>
- Rees, K., Al-Khudairy, L., Takeda, A., & Stranges, S. (2021). Vegan dietary pattern for the primary and secondary prevention of cardiovascular diseases. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2(2), CD013501. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD013501.pub2>
- Sakkas H., Bozidis P., Touzios C., Kolios D., Athanasiou G., Athanasopoulou E., Gerou I. & Gartzonika C. (2020). Nutritional status and the influence of the vegan diet on the gut microbiota and human health. *Medicina*, 56(2), 88. <https://doi.org/10.3390/medicina56020088>
- Strasser, B., Volaklis, K., Fuchs, D., & Burtscher, M. (2018). Role of dietary protein and muscular fitness on longevity and aging. *Aging and Disease*, 9(1), 119. doi: 10.14336/AD.2017.0202
- Sulaiman, Y., Mat, N. K. N., & Ghani, N. H. A. (2018). The antecedents of halal consumption pattern: the mediating role of muslim lifestyle, risk perception and trust. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(4.38), 1006-1011.
- Tomova, A., Bukovsky, I., Rembert, E., Yonas, W., Alwarith, J., Barnard, N. D., & Kahleova, H. (2019). The Effects of Vegetarian and Vegan Diets on Gut Microbiota. *Frontiers in Nutrition*, 6, 47. <https://doi.org/10.3389/fnut.2019.00047>
- Tong, T. Y., Key, T. J., Gaitskell, K., Green, T. J., Guo, W., Sanders, T. A., & Bradbury, K. E. (2019). Hematological parameters and prevalence of anemia in white and British Indian vegetarians and nonvegetarians in the UK Biobank. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 110(2), 461-472. <https://doi.org/10.1093/ajcn/nqz072>
- Turner-McGrievy, G. M., Wilcox, S., Frongillo, E. A., Murphy, E. A., Hutto, B., Wilson, M., Davey, M., Bernhart, J. A., Okpara, N., Bailey, S., & Hu, E. (2023). Effect of a plant-based vs omnivorous soul food diet on weight and lipid levels among african american adults: a randomized clinical trial. *JAMA network open*, 6(1), e2250626. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2022.50626>
- Veronese, N., & Reginster, J. Y. (2019). The effects of calorie restriction, intermittent fasting and vegetarian diets on bone health. *Aging Clinical and Experimental Research*, 31, 753-758. <https://doi.org/10.1007/s40520-019-01174-x>
- Weikert, C., Trefflich, I., Menzel, J., Obeid, R., Longree, A., Dierkes, J., Meyer, K., Herter-Aeberli, I., Mai, K., Stangl, G., I., Müller, S., M., Schwerdtle T., Lampen, A., & Abraham, K. (2020). Vitamin and mineral status in a vegan diet. *Deutsches Ärzteblatt International*, 117(35-36), 575. doi: 10.3238/arztebl.2020.0575
- Westerterp-Plantenga M.S., Lemmens S.G., Westerterp K.R. (2012). Dietary protein – its role in satiety, energetics, weight loss and health. *British Journal of Nutrition*. 108(S2), 105-112. <https://doi.org/10.1017/S0007114512002589>
- Wu, G. (2021). *Amino acids: biochemistry and nutrition* (2nd ed.). CRC Press. <https://doi.org/10.1201/9781003092742>
- Wu, G., Fanzo, J., Miller, D. D., Pingali, P., Post, M., Steiner, J. L., & Thalacker-Mercer, A. E. (2014). Production and supply of high-quality food protein for human consumption: sustainability, challenges, and innovations. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1321(1), 1-19. <https://doi.org/10.1111/nyas.12500>

ABD’de Bir İrşad Eri: Uçan Şahin’in Hayatından Yansımalar

Hür Mahmut YÜCER¹

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye.

Öz

Bu kitap, ABD’ye biyoloji doktorası yapmaya gelen ve burada bulunduğu sürede üniversite hocalığı yanında davet ve irşad ile bir ömür geçiren Ahmad H. Sakr’ın (1962-2015) otobiyografisini içermektedir. Bu otobiyografi ayırım yapmadan her grup veya cemaate yönelik, kendi başına bir davetçinin çoğunlukla hava yolculuklarıyla geçen hayatında karşılaştığı ve yaşadığı ilginç olayların seçmece bir kısmını ihtiva etmektedir. Davet ve irşat çalışmaları amacıyla gerçekleşen ABD içindeki veya dışındaki yolculukları, iklimlere ve teknik aksaklıklara bağlı rötarlar, hava alanlarında beklemeler, uykusuz geçen geceler, yolculuk esnasında yapılacak okuma ve hazırlık çalışmaları, indikten sonra davetçinin karşılanıp karşılanmadığı, herhangi bir misafirhanede yer ayırıp ayırılmadığı, konferans esnasında yaşanabilecek aksaklıklar, sıra dışı sorular ve cevaplar, organizatörlerle iletişim hataları, beklentiler ve buluntular, sonrasında plansız ortaya çıkan ilave davetleri (nikâh, yeni doğum, vefat) ve bu sebeplerle kaçırılan uçaklar, ya da program bitiminde organizatörlerin ihmalleriyle yalnızlığa terkedilmeleri gibi tecrübelerle dolu bir yaşamı, okuyucunun önüne serilmektedir. Kitap bu haliyle artık bir davetçinin hayatını aşacak şekilde, onun davet yolundaki tecrübeleri, öneri ve tavsiyeleri, yeni dünyaya gelen Müslümanların karşılaştığı problemler ve bu sorunların nasıl çözümlenmesi gerektiği gibi tavsiyeleri de içermektedir. Ahmad H. Sakr’ın helal gıda ve beslenmeden gençlerin eğitimine, aile hayatından ibadet ve çalışma hayatına, Müslümanların Amerikan toplumundaki fihhi problemlerine kadar Hz. Peygamber ve sünni İslam açısından yaptığı rehberlik, kalıcı tesirler bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmad H. Sakr, Otobiyografi, Amerika, Bir Davetçi.

Ahmed H.Sakr Ph Dr, *Reflections from a flying falcon*, Foundation for Islamic Knowledge, Lombard, İllinois 2001

Abstract

This book contains the autobiography of Ahmad H. Sakr (1962–2015), who came to the United States to pursue a doctorate in biology and spent his life engaging in university teaching alongside da'wah (inviting to Islam) and irshad (guidance) efforts during his time there. The autobiography presents selected episodes from his life as an independent da'i (inviter to Islam) addressing diverse groups and communities, primarily through extensive air travel. It recounts experiences during his journeys for da'wah activities within and outside the U.S., such as flight delays caused by weather or technical issues, long airport waits, sleepless nights, and preparation work done during travel. It also delves into his experiences upon arrival, including whether he was received by organizers, provided accommodations,

¹ Corresponding Author: hurmahmut@gmail.com

Received: 30 November 2024

Accepted: 23 December 2024

Published: 31 December 2024

or faced challenges during lectures, such as unexpected questions, communication issues with organizers, or unplanned invitations to events like weddings, funerals, or birth celebrations. These experiences often led to missed flights or being left alone due to organizational neglect at the conclusion of events. More than a personal narrative, the book offers insights into the broader experiences of a da’i, sharing advice and suggestions about challenges faced by Muslims arriving in the Western world and proposing solutions. Ahmad H. Sakr’s efforts in areas such as halal food guidance, youth education, family life, worship, and addressing the fiqh (Islamic jurisprudence) issues of Muslims in American society, all grounded in the teachings of the Prophet Muhammad and Sunni Islam, left a lasting impact.

Keywords: Ahmad H. Sakr, Autobiography, America, Da’wah, Islamic Guidance.

1. Giriş

Ahmad H. Sakr tarafından kaleme *Reflection From A Flying Falcon* kitabın ismini ilk defa Temmuz 2007 yılında ABD’de yıllık olarak tertip edilen Kotku Aile Eğitim Yaz Kampı esnasında, Yusuf Ziya Kavakçı Bey’in tavsiyesiyle duymuştum. Kavakçı Hoca, bunun yanında M. A. Sherif’in yazdığı ve Kur’an’ın en iyi İngilizce çevirilerinden birine imza atan Abdullah Yusuf Ali’nin hayatını anlatan *Searching for Solace: A Biography of Abdullah Yusuf Ali, Interpreter of the Qur’an*, (Islamabad 2000) kitabını da tavsiye etmişti. Her iki kitap da doğudan batıya göç etmiş iki din bilgininin yorucu ve koşuşturmayla geçen çalkantılı hayatını anlatıyordu.

Searching for Solace (Huzur arayışı: Bir Kur’an tefsircisi Abdullah Yusuf’un biyografisi), Hindistan’da doğan, hıfzını ikmal eden iyi bir din eğitimi aldıktan sonra İngiltere’ye göç eden Abdullah Yusuf Ali’nin hayatını anlatır. Yusuf Ali, Yunanca ve Latince öğrenmiş, önceki Kur’an tercümelemlerindeki çok sayıda yanlış tashih etmiş; ilkin kilisede evlendiği İngiliz hanımından dört çocuğu olmuş, kendisine ihanet eden karısından boşandıktan sonra ikincisinde yine bir İngiliz hanımla evlenmiştir. Ömrü boyunca Batı devletlerinde konferanslar veren, Hindistan’ı ve Müslümanları temsilen uluslararası kurum ve kuruluşlarda görev alan Abdullah Yusuf, Batı ile diyalogu savunmuş ve özellikle İngiliz Kraliyetine sadakat göstermiş, hatta Osmanlı-İngiliz ihtilafında İngiltere’yi desteklemiş ancak Filistin meselesinde İngilizlerin tutumundan dolayı hayal kırıklığı yaşamıştır. Din ve ilahiyat alanıyla ilgili çok sayıda eser vermiş, modernist ve mason olmakla suçlanmış; avukat, bürokrat ve din bilgini kimliğiyle tanınmıştır. Abdullah Yusuf ömrünü huzur arayarak geçirecek ancak en sonunda fakir, terkedilmiş ve 1953 yılı Aralık ayının soğuk bir akşamında polis tarafından, bir sokakta yere yığılmış vaziyette bulunacaktır. Kaldırıldığı hastanede kısa bir süre sonra yalnızlık içinde vefat edip Londra’da defnedilecektir.¹

Her iki kitap da Batı’daki iki Müslüman aydının çalışmalarını ve biyografilerini ele alır. Birincisi Ahmad H. Sakr’ın hayatı ve çalışmaları, içinde yaşadığı İslam toplumuna İslam’ı öğretmek, seminer ve konferanslarıyla müessesleşmeyi ve kurumsallaşmayı temin etmek, İslam etrafında birleşerek, içinde yaşadıkları topluma entegre ama kimliklerini kaybetmeden aile ve toplum fertlerinin mutluluğunu, huzurunu ve sürekliliğini teşvike yönelik gayretlerini anlatmakta. Abdullah Yusuf Ali ise daha entelektüel düzeyde çok ciddi emeklerle meydana getirilen eserlerle, bilim-din, modernlik, gelişmişlik ya da geri kalmışlık baskısı altında “onlar gibi olma ve yaşama” veya “iki dünya arasında kalmanın getirdiği eziklikle” aile hayatı ve çevre kuramadan tamamlanan bir yaşamı konu almaktaydı.

¹ Mustafa Öztürk, *Abdullah Yusuf Ali*, DİA, c.EK: 1, s.15-17. 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-yusuf-ali>. Abdullah Yusuf, Helenik eserlere ve kültüre olan zevki ve kahramanlarına olan hayranlığı, Hindistan’daki masonluğa irksal ve toplumsal uçurumu kapatmanın bir yolu olarak hayranlığı ve laik eğitim yoluyla rasyonalist ve modernist düşüncenin yayılmasını savunması, İngiliz toplumuna asimile olmak için uğraşlarının bazılarıydı. Bütün bunlara rağmen kaynaklar onun 1914’te Ali, Ulusal Liberal Klüp’ten (ICS) istifa etti ve İngiltere’ye yerleşti, burada Woking’daki Şah Cihan Camii’nin Mütevelli Heyeti Üyesi oldu ve 1921’de Doğu Londra Camii’ni inşa etmek için fonun Mütevelli Heyeti Üyesi oldu. Yine Aralık 1938’de çevirisini tanıtmak için turnedeiyken Ali, Kanada’nın Alberta eyaletine bağlı Edmonton kentinde Kuzey Amerika’nın üçüncü camisi olan Al-Rashid Camii’nin açılışına yardımcı oldu. Polater, Kadir. “Abdullah Yusuf Ali’ye Göre Kur’ân’daki Zül-Karneyn Kıssası”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 6/3 (Haziran 2006), 95-121.

2. Batı'ya Gidenlerimiz: İlahiyatçılarımız ve İslam'a Davet

Bilindiği üzere, son 300 yıldır bu topraklardan ihtisas yapmak üzere Batı'ya birçok öğrenci gönderilmiştir. Bu öğrencilerin çoğunluğu teknik bilimlerden olan geri dönüşlerinde ülkelerine hizmet etmeleri beklenmiştir. Kaynağını tam olarak hatırlamıyorum, ancak Tanzimat dönemi Türkiye'sinden Batı'ya gidenlerle Japonya'dan gidenler arasında yapılan bir kıyaslama dikkatimi çekmişti. Buna göre, Japonya'dan gidenlerin hemen geri dönüp ülkelerine hizmet ettikleri, bizim öğrencilerimizin ise Batı'da kalıp ya muhalif ya da şair oldukları belirtilmişti. Bunun nedenlerini tartışmak uzun bir mevzudur. Bir de savaşlar ve sürgün gibi başka zorunlu sebeplerle gidenler vardır.

Dini ilimler alanında Batı'ya gidenlerden diğer alanlardakilere kıyasla doğal olarak üç temel beklenti bulunmaktadır. Birincisi, akademik faaliyetleri ve eserleriyle Batılı düşünür ve teorisyenler yanında Doğu'nun sesini ya da çözüm önerilerini güçlü bir tarzda araştırmaları, yazmaları ve ifade etmeleridir. Mesela, Muhammed Hamidullah, Muhammed İkbâl, Seyyid Hüseyin Nasr gibi daha çok Hint alt kıtasından ve İran'dan; Fuat Sezgin gibi Türkiye'den gidenler bu beklentilere örnek teşkil etmektedir.

İkincisi, gittikleri bölgelerdeki Müslüman toplulukların dini-cemai (doğum, ölüm, cenaze, bayram ve Cuma namazı gibi) hizmetleriyle ilgilenmeleri, vaaz ve sohbet yapmaları, davet ve irşat çalışmalarına katılmalarıdır.

Üçüncüsü, gayr-i Müslimler yanında İslam'ın hakikatlerini temsil edebilecek dil, bilgi ve yaşam şekilleriyle onlara ulaşabilmeleri ve böyle bir muhit inşa etmeleridir.

Ancak son yüzyıldır ülkemizden gidenlerin sadece Avrupa ve Amerika'da kendi ırkdaşlarına hizmete odaklanması, uluslararası düzeyde etki ve bilinirliklerinin Hint alt kıtasından gidenlere kıyasla daha düşük düzeyde kalmasına neden olmuştur. Bunun bir sebebi, gidenlerin kısa süre sonra geri dönmeleri ve bu sürede sadece akademik çalışmalara odaklanmaları olmalıdır.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'dan gidenler ise daha çok vaaz ve nasihat ağırlıklı davet ve irşat çalışmalarıyla öne çıkmaktadır. Bunun sebebi, genelde bir tarikat ve dini cemaate bağlı bulunmaları, davet ve irşat çalışmalarını kadim ulema geleneği benzeri bir şekilde hayatlarının amacı haline getirmiş olmalarıdır. Günümüzde ABD merkezli, dini tebliğ ve irşat amaçlı akademik düzeyde faaliyet gösteren organizasyonların çoğunluğu, bu üçüncü grupta faaliyet gösterenlerin emeklerinin bir neticesi ortaya çıkmıştır.

Flying falcon kitabı bir biyografi olduğu kadar bir davetçinin içeriden çalışmalarını ve dar bir çerçevede ABD'deki İslami toplulukların durumunu ortaya koymaktadır. ABD ve Batı'daki davet çalışmaları, Sakr'ın çalışmasından önce ve sonra da başka araştırmalara konu olmuştur. Bunların bazılarını zikretmek istersek:

1. Matthew Kuiper, *Da'wa: A Global History of Islamic Missionary Thought and Practice*. (The New Edinburgh Islamic Surveys 2021) isimli eserinde İslami davet çalışmalarının tarihini, erken dönemden modern çağa kadar geniş bir perspektifle ele alır. Kitap, modern dönemde Müslümanların davet faaliyetlerinin çeşitliliğini ve dinamizmini analiz eder. Özellikle Batı'da ve Kuzey Amerika'da İslami davetin gelişimini vurgular ve tarihi bir bağlam sunar.
2. Akbar Ahmad, *Journey into America: The Challenge of Islam*. (Brookings Institution, 2011) isimli kitabında, Amerika'daki Müslümanların karşılaştığı zorlukları ve İslam'ın Amerikan toplumunda nasıl algılandığını araştırır. Kitap, hem davet çalışmalarını hem de bu çalışmaların toplumsal bağlamını inceler.
3. Sherman A. Jackson. *Islam and the Blackamerican: Looking Toward the Third Resurrection* (Oxford University Press 2011) ise Amerika'daki siyah Müslümanların tarihini, kültürel bağlamlarını ve İslam'a dönüşlerini ele alır. Kitap, özellikle Nation of Islam gibi hareketlerin davet çalışmalarındaki etkisini tartışır.
4. Chen, Y.; Dorairajoo, S. *American Muslims' Da'wah Work and Islamic Conversion*. Religions (2020, 11/8.)² makalesi ise Amerika'da Müslüman davetçilerin irşat çalışmalarını inceler. Yazarlar, bu çalışmaların

² <https://doi.org/10.3390/rel11080383>

Amerikalılar arasında İslam'a yönelik dönüşümleri nasıl etkilediğini vurgular. Makale, İslam'ın sadece öğretileriyle değil, eylemleri ve yaşam tarzıyla da cazibe oluşturduğunu savunur. Ayrıca 11 Eylül sonrası artan İslamofobiye rağmen, insanların İslam'a yöneliminin arttığını detaylandırır.

Bütün bu davet çalışmalarının sonucu olarak ABD'deki en eski ve en büyük İslami kuruluşlardan olan *Islamic Society of North America (ISNA)*, 1963 yılında ortaya çıkmıştır. ISNA, eğitim, sosyal hizmetler ve dini rehberlik gibi alanlarda faaliyet gösterir. Kurucu ve önde gelen ismi ise bu kitapta otobiyografisini yazmış olan Dr. Ahmed H. Sakr'dır. Kendisinden sonra ise Muzammil Siddiqi dikkatleri çeker.

Council on American-Islamic Relations (CAIR), 1994 yılında kurulmuş ve ABD'deki Müslümanların haklarını savunmayı amaçlayan bir sivil haklar örgütüdür. Kurucu ve önde gelen ismi Nihad Awad'tır. Kuruluş amaçları İslamofobiye karşı mücadele, Müslümanların sivil haklarının savunulması, medya kampanyalarının yürütülmesini sağlamak ve hukuki destek vermektir.

Muslim American Society (MAS) ise 1993 yılında İhvan-ı Müslimin kökenli aktivistlerin etkisiyle kurulmuştur, ancak ABD bağlamında bağımsızdır. MAS, dini eğitim ve toplum hizmetleri konusunda odaklanır ve gençlik faaliyetlerine büyük önem verir.

1996'da kurulan **Zaytuna College**, ABD'deki ilk İslami bilim-kültür-sanat üniversitesidir. İslami bilgiyle modern eğitimi birleştirmeyi amaçlar. Kurucusu ve önde gelen isimleri Hamza Yusuf ve Zaid Shakir'tir. Faaliyet alanları da üniversite seviyesinde eğitim sunmanın yanısıra, dini ve kültürel çalışmalar yapmaktır.

3. Uçan Şahin Ahmad H. Sakr

Bu yazımızın konusunu teşkil eden kitabımızın (kitabın) yazarı Ahmad H. Sakr Lübnan, Beyrut'ta doğmuş, 23 Kasım 2015'te (H. 10 Safar 1437) California, San Gabriel Valley'de vefat etmiştir. Akademik eğitimini Beyrut'taki Amerikan Üniversitesi'nde tamamlamış, doktora derecesini ise Illinois Üniversitesi'nde almıştır. Ayrıca Lübnan'dayken çok sayıda özel hocadan ders almıştır. Dr. Sakr, Beyrut İslam Merkezi Müdürü olarak görev yapmış, 1962'de ABD'ye göç etmiştir. Amerika'da okurken, bugün Kuzey Amerika İslam Cemiyeti (ISNA) olarak bilinen ABD ve Kanada Müslüman Öğrenciler Derneği'nin kurucu üyelerinden biri ve başkanı olmuştur. Bunun yanı sıra, merkezi Mekke'de bulunan Dünya Camiler Konseyi'nin kurucu üyesi, Müslüman Dünya Ligi'nin BM nezdindeki ilk direktörü ve temsilcisi olarak görev yapmıştır.

Dr Sakr, hem bazı üniversitelerde farklı zamanlarda ders veren bir eğitimci hem de çok sayıda İslami kurum ve kuruluşta görev yapan bir yöneticiydi.³ Ayrıca çok sayıda radyo ve televizyon programı yapmış, çok sayıda ulusal ve uluslararası konferans düzenlemiş ve koordine etmiştir. İslam, gıda, sağlık, davranış, terörizm, köktendincilik, hutbe ve hitabetler üzerine bir dizi kitap ve kitapçık yazmıştır. Bunların 25'i gıda güvenliği, helal ve sağlıklı beslenmeyle, 8'i ise Cuma hutbelerinden oluşmaktadır. Diğer eserleri ibadet hayatı (namaz, zekât, oruç, hac gibi), itikadi konular (cin, ahiret hayatı gibi) ve eğitimle ilgili sosyal meselelere (gençlik, çocuk eğitimi ve aile hayatı) odaklanmaktadır. Son dönemde yazıp yayımladığı sayısız makaleyi saymazsak, elli altı (56) kitap ve risale yazmıştır.⁴

³ Dr. Sakr bir eğitimciydi ve çeşitli üni. Aynı zamanda bir yönetici olarak sonuncusu Chicago'daki Amerikan İslam Koleji'nin Başkan Vekilliği yapmış ve çeşitli Amerikan üniversitelerinde farklı idari görevlerde bulunmuştur. 1976/1977'de "Community Leader and a Noteworthy American/Topluluk Lideri ve Dikkate Değer Amerikalı" seçilmiştir. En son "İslami Bilgi Vakfı"nın başkanlığını yapmıştır. California'daki (Walnut) "İslami Eğitim Merkezi Direktörü", "Operation Safe Community/Güvenli Topluluk Operasyonu" üyesi, California'daki "Walnut Interfaith Council /Walnut Dinlerarası Konseyi" üyesi ve "Amerika İslami Gıda ve Beslenme Konseyi"nin (IFANCA) yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Dr. Sakr, ABC'nin Nightline'ında ve Canadian Broadcasting Corporation'da (CBC) yer almıştır.

⁴ 1. *Gelatin (Jelatin)*, 2. *Understanding Halal Foods: Fallacies and Facts (Helal Gıdaları Anlamak: Yanılgılar ve Gerçekler)*, 3. *Islamic Orations: Talks, Lectures, Speeches and Sermons (İslami Konuşmalar: Sohbetler, Dersler, Konferanslar ve Hutbeler)*, 4. *Sujood: Prostration (Secde: Tevazu ve İbadet)*, 5. *Social Services & Counseling (Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık)*, 6. *Golden Book of Islamic Lists (İslam Listelerinde Altın Kitap)*, 7. *The Adolescent Life (Gençlik Hayatı)*, 8. *Understanding the Qur'an (Kur'an'ı Anlamak)*, 9. *Themes of the Qur'an (Kur'an'ın Konuları)*, 10. *Khutab al-Masjid (Camii Hutbeleri)*, 11. *Book of Wisdom (Hikmetler)*

4. Hatırda Kalanlar (Reflections)

Ahmad H. Sakr, hatırında kalan yaşamına ilişkin bireysel siyerini, seminerlerini, konferanslarını, cami ve kültür merkezi açılışlarını, özel günlere yönelik organizasyonlar için yaptığı yolculuklarını, organizasyonları, konuşmalarını, misafirlikleri, Müslümanların hayat ve bilinç düzeyleri hakkındaki kanaatlerini biyografi tadında bu kitabında ele almıştır. 1962-2015 arasında ABD’de yaşayan Müslüman toplulukların sosyo-psikolojik ve dini bir resmini sunmuştur. Bir tebliğci ve davetçiydi. Kendi zamanından, sıhhatinden ve maddi imkanlarından fedakârlık ederek her davet edildiği yere gitmeyi görev bilmiştir. İlminin zekatını vermek onun için bir zorunluluktur. Çünkü bu iş peygamber mesleği idi ve kendisinin varlık sebebiydi. Asla hayır diyemezdi.

İslam, tüm insanları doğruya çağırma (davet) ve irşad (manevi rehberlik) görevini bir sorumluluk olarak belirlemiştir. Kur’an ve Sünnet, bu görevin önemini açıkça vurgular. Davetçi ve irşad ehli olmak sadece bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal ve bireysel bir zorunluluktur. “İnsanları Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır...” (Nahl, 16:125).

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de, hayatı boyunca insanları İslam’a çağırılmış ve ümmetine şu öğüdü vermiştir: “Benden bir ayet bile olsa insanlara ulaştırınız.” (Buhari, İlim, 9). Bu hadis, davetin her Müslüman için bir görev olduğunu gösterir. Zira irşad faaliyeti, bireyleri İslam’ın değerleriyle eğitir, toplumu kötülüklerden arındırır ve ahlaki bir düzen sağlar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “Bir insanın hidayetinde vesile olmanız, sizin için dünyadaki her şeyden hayırlıdır,” buyurmuştur (Buhari, Cihad, 102). Eğer bu görev ihmal edilirse, toplumda sosyal, dini ve ahlaki çözümler ortaya çıkabilir. Davetçinin etkili olabilmesi için davet edilenlerden inanç, bilgi ve sunum bakımından donanımlı olması gerektiği açıktır.

Modern çağda ise her hastanın hastalığını, her derdin ilacını bilmek oldukça zordur. En azından doğa bilimlerinin birinden ihtisas sahibi olmak, dini metinleri ve dini ilimleri onlar yardımıyla açıklamak daha etkili ve vurgulu sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Ahmad H. Sakr’ın, çocukluk yıllarında ezberlediği Kur’an ve hadis metinlerini, biyoloji alanındaki doktora eğitimi ve tıp fakültesindeki çalışmaları sırasında çevresinin ihtiyaçlarına göre yorumlaması, onu daha etkili bir davetçi haline getirmiş olmalıdır. ABD’ye gelen ilk Müslümanlardan olmasa da Sakr, bu ülkedeki İslam toplumlarının eğitim, sağlık ve kültürel alanlardaki eksikliklerini fark etmiştir. Aile ve mahalle yaşamındaki zayıflıkları ve kamu kurumlarındaki zafiyetleri görerek çözüm arayışlarına, organize olma çabalarına ve dini-sosyal rehberliğe yönelmiştir. Bu süreçte mutedil, öğretici, uzlaşmacı tutumu, sabrı ve metanetiyle akranları arasında öne çıkmıştır. Bu etkide mutedil, öğretici, uzlaşmacı tutumu, sabır ve metaneti, ailece fedakarlıkları onu akranları arasında öne çıkarmış olmalıdır.

Sakr, bir davetçi olarak üzerine düşen sorumlulukları yerine getirebilmek için sık sık seyahat etmek zorundaydı ve bu durum onun için zorunlu bir yaşam tarzı haline gelmişti. Bu durumu hemen kitabın başında şöyle anlatır:

“Bu **Uçan Şahin**, (yazarın kendisi) uçmak ve konferanslar vermek, konuşmalar yapmak, tartışmalara, workshoplara, seminerlere, konferanslara ve kamplara katılmak için çok sayıda ülke yolculuk yapmak zorundaydı. (EK A’da onun ziyaret ettiği ülkelerin bir listesi bulunmaktadır.)

Şahin kuşunun uçuşu normaldir. Bu bir yaşam biçimidir. Yaşayabilmek için uçmalı ve kendisini beslemelidir. İnsanın uçuşu kolay değildir, güvenli değil tehlikelidir. Heyecan verici, uçak bulutlar üzerinde uçarken eğlenceli fakat ama sarsıntılı olduğunda nefes aralıkları kısılır. Hayat bitmiş görünür.

Kitabı), 12. Biyografi Syaitan (Şeytanın Biyografisi), 13. About Prophet Muhammad (Peygamber Muhammed Hakkında), 14. Al-Jinn (Cinler), 15. Life, Death and the Life After (Hayat, Ölüm ve Ahiret), 16. Book of Du`aa’ (Dua Kitabı) 17. İslam’da Evlilik Eğitimi (Matrimonial education in Islam), 18. İslam ve Müslümanları Anlamak (Understanding Islam & Muslims), 19. Müslümanlar ve Gayrimüslimler Yüz Yüze (Muslims and Non-Muslims Face to Face), 20. Ziyafet, Şenlikler ve Tatiller (Feast, Festivities and Holidays), 21. Bir Ömürlük Yolculuk, İslam’da Aile Değerleri (Family Values in Islam), 22. İslami Bilinç (Islamic Awareness), 23. Bilgi Kitabı (Book of Knowledge), 24. A Muslim Guide To Food Ingredients (Müslümanlar İçin Gıda İçerikleri Rehberi), 25. Book of Healing (Şifa Kitabı)

Seçeneğim yoktu, uçmak zorundaydım. Davet/irşad bir yerden bir yerlere, günler ve geceler yolculuğu gerektiriyordu. Birinde baş ağrısı, jetlak, uyuyamama, kulaklara baskı, heyecan, yüksek kan basıncı, uçağın penceresinin önünde sanki bana yaklaşıyormuş ve bedenimden ruhumu çıkarıyormuş gibi ölüm meleğini gözetlemek...

Yerel topluluklara nasıl “Hayır” diyeceğimi bilmiyorum. Onlar ismimi, telefon ve faks numaramı, mail adresimi aldıklarında... .. bilmiyorum. Nazik bir davetiye ile beni davet ediyorlar. “Hayır” dediğim için kendimden utanmama neden oluyorlar. Yalan söyleyemem veya meşgulüm numarası yapamam. Tek yapmam gereken birbiri ardına, bir haftadan diğerine veya aynı hafta içinde orantı kurarak planlama yapmak.

Bu kitap bir dizi makaleyi, seyahatlerim ve uçak yolculuklarım esnasında edindiğim deneyimlerimi içermektedir. Hiçbir makale diğerine benzememektedir. Her biri diğerinden farklıdır. Bekleneceği gibi her yolculuk farklı tada, deneyime, yansımaya, ruh haline sahiptir. Bazı makaleler, uçakta yazılmıştır, gökyüzünün, bulutların, dağların, ırmakların, denizlerin, okyanusların yansımalarıdır. Diğer makaleler bir otel veya başka bir mekânın gecesinde izole edilmiş odalarda yazılmıştır.

Yazar yolculuğun imanın bir parçası olduğuna inanmaktadır. Allah sübhanehu ve teala, geçmiş ve gelecek ümmetleri düşünenlerden olsunlar diye bir yerden bir yere yolcu eden müminleri övmektedir.

Tevbe suresinde seyahat edenler hakkında şöyle buyurmaktadır:

“O tövbekârlar, ibadet edenler, hamdedenler, dünyada **yolcular** (Allah’ın davasına bağlılıkla dolaşanlar- yolcu gibi yaşayanlar), rükûa varanlar, secde edenler, iyiliği teşvik edip kötülükten alıkoyanlar, Allah’ın sınırlarını gözetenler; müjdele o müminleri!” (Tevbe 9/112)

Allah Teala dile getiren, düşünen ve bütün evreni yaratın Allah’ı zikreden kullarını övmektedir.

“Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün farklı oluşunda akliselim sahipleri için elbette ibretler vardır. Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah’ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler (ve şöyle derler:) “Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru! (Ali İmran 190-191)

Sonuç olarak Müslümanların, Müslümanlara ve gayrimüslimlere hizmetlerini sunmak için ellerinden gelenin en iyisini yapmalarını tavsiye ederim. Onlar bütün dünyayı dolaşmalı farklı deneyimler elde etmelidirler. Bu sayede Allah’ın kendilerine verdiği nimetin kıymetini anlayacaklardır. Peygamberlerin çoğunluğu, Allah’ın mesajını yaymak için bir yerden bir yere gitmek zorundaydılar. Onların deneyimleri sayesinde nasıl davrandıkları, nasıl yaşadıkları ve nasıl cevap verdiklerini öğreniyoruz. Benzer şekilde, mütevazî deneyimimiz yeni nesillerin işine yarayabilirse, mutlu ve memnun oluruz. Amin (s.3-5)

Yazarımız, sadece yolculuk tecrübelerini paylaşmaz, bazen yaptığı konuşma metinlerinin yazılı halini veya özet planının her bölümün sonuna örnek olarak ekler. Her bölümün sonuna şahin, kartal, atmaca, doğan gibi bir yırtıcı kuş resmi koyar, resmin altına Kur’an’dan kuşlarla ilgili bir ayet alıntısı yerleştirir. Böylece kuşların karakteri ile kendisine lakap olarak koyduğu “uçan şahin” lakabını benzeştirir. Kitabın ilk bölümüne aldığı ve İslam’ı hiç bilmeyen Hristiyan öğrenciler önünde yaptığı *İslam’a Giriş* başlıklı konuşma metni şöyledir:

Bu konuşmanın konusu, 15 Nisan 1983 tarihinde Wheaton Collage’de Hristiyan öğrencilere verilen “İslama Giriş” tir.

İslam bütün bir yaşam biçimidir. Hayatın tüm yönlerini ve sistemlerini kucaklar. Müslümanlar Allah’ın birliğine, peygamberlik ve onların mesajlarının birliğine, insanlığın birliğine ve son olarak dünyanın ve ahiretin birliğine inanırlar. İslam’da gerçek Tanrı Allah’tır, tüm evrenin yaratıcısıdır. Kendisini tanıyabileceğimiz doksan dokuz güzel ismi vardır. O ne erkek ne de dişidir. Biz onun suretinde değiliz. Diğer isimler arasında en merhametli, en cömert, huzur kaynağı ve en bağışlayıcı odur. Oğlu ve ortağı yoktur. O evvel ve ahirdir. Müslümanın temel kanunları Kur’an, Hadis ve siyerdir. Müslümanlar dinin politikalarla birleştiğine inanırlar ve gerçekten de bütün bir hayat, dini

hukukun kaynağından çıkarılmalıdır. İslam bir ideolojidir ve ona inanan, tüm engelleri aşar. İslam'da ırk farkı, renk farkı, coğrafi engel yoktur. Herkes eşittir ve insanlığa her kim daha iyi hizmet ederse, Tanrı tarafından ödüllendirilecektir.

Müslümanlar her insanın günahsız olarak dünyaya geldiğine inanırlar. Her kim bir hata yaparsa ve af dilerse affedilecektir. İslam'da aracılık etme, dinden çıkarma veya rahiplik yoktur.

Müslümanlar bir günde beş vakit namaz kılarlar, ramazan orucunu tutarlar, zekât verirler ve hacca giderler. Dünyadaki bütün Müslümanların sayısı bir milyardan (Günümüzde iki milyardan) fazladır. Amerika'da sekiz milyon (Günümüzde 3,8 milyon) ve Şikago'da yarım Milyon Müslüman bulunmaktadır.

Onlar barışçıl bir toplumdur ve her nereden gelmiş olurlarsa olsunlar barış toplumu kurmuşlardır. Amerikan toplumuna katkı sağlamışlardır.

Onlar yüksek yüksek eğitimlidirler, aile odaklıdır ve ahlaki açıyı şiar edinmişlerdir. Her nereye giderlerse gitsinler barışçıl yaşarlar. Yine onlar İslam'ın öğretilerini uygulamışlardır.

Dünyanın her bir köşesinden Müslümanlar olarak birbirlerine entegredirler. Kendilerini izole etmezler, Amerikan toplumuyla da entegredirler. Aynı zamanda kendi kendilerine asimile de olmazlar. Dinlerinden, aile ve diğer değerlerini terk etmezler.

İlk Müslümanlar daima çağdaş medeniyetlerin başarılarına katkı sağlamışlardır. Onlar Avrupa'ya Rönesans'ın gelmesinin sebebiydiler. İlk Müslümanlar bilimde, teknolojiye, matematikte, sosyal bilimlerde, sanatta, coğrafyada, cebirde, fizikte, tıpta, denizcilikte, astronomide ve maneviyatta öncüyüdüler. Bütün bu uzmanlık alanlarını dinleri nedeniyle icat ettiler. Arkalarındaki itici güç İslam'dı. Dinlerinin öğretilerini uygulamak istediler ve buna göre "bahsi geçen alanlarda öncülükte son noktayı" koydular.

Müslümanların beslenme kuralları ve düzenlemeleri vardır. Domuz eti yemezler veya alkol içmezler. Dinlerini uygulamak için hem ay hem de güneş takvimlerini kullanırlar. İki bayramları vardır.: Ramazan ve Kurban bayramı. Dünyada çok önemli üç mescitleri vardır. Mekke'de Kâbe, Medine'de Peygamber mescidi ve Kudüs'te Mescidü'l-Aksa.

Kur'an ise, Allah'ın indirdiği ve koruduğu tek kitaptır. Hicr Suresi'nde Allah şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun ki onu biz indirdik ve yine onu biz koruyacağız”. (Hicr 15/9) Yine Kuran herhangi bir yozlaştırma, bozma ve üzerinde değişiklik yapılmaktan Allah tarafından korunan tek kitaptır. Vakıa Suresi'nden Allah (cc) şöyle buyurmaktadır.

إِنَّهُ لَفُرْقَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ أَلَمْ يَسْئَلْهُ إِلَّا الْمَطَّهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾

Kuşkusuz o, değeri çok yüce Kur'an'dır. (Aslı) korunmuş bir kitaptadır. Ona ancak tertemiz olanlar (melekler) dokunabilir. O, âlemlerin rabbinden indirilmiştir. (Vakıa, 56/77-80)

İnsanlık tarihinde milyonlarca kişi tarafında severek ve aşkla ezberlenmiş Kur'an gibi hiçbir kitap yoktur. Kur'an hakkında binlerce kitap yazılmıştır. Binlerce insan Kur'an'ı tefsir etmeye çalışmıştır. Müslüman ve Müslüman olmayan yüzlerce âlim, Kur'an'ı başka dillere çevirmişlerdir. Hiç birisinin çevirisi mükemmel değildir. Çünkü Kur'an'ın yazanı Allah iken çevirenler birer insandır.

Sonuç olarak bizler her samimi insanın gelmesini ve açık yüreklilikle İslam üzerine çalışma yapmaya davet ediyoruz. Kimseyi dönüştürmeyiz, dinini yaymayız, vaftiz etmeyiz, tartışmayız, vaaz vermeyiz veya kimseyi ikna etmeyiz. Farklılıklardan ziyade ortak noktaları tartışmak umuduyla diyalog için kapı açıktır. Ancak o zaman barış ve uyum içinde yaşayabileceğiz. Amin. [s.8]

II. Bölüm: Mezuniyet konuşması

20 Mayıs 1985 Cuma akşamı, Lombart Park bölgesinde bir Müslüman ailenin mezuniyet partisi vardı. Parti programı akşam yemeği ve konuşmadan oluşuyordu. Konuşmacı bu kitabın yazarıydı. Üniversiteyi bitiren öğrenciyi ve ailesini tebrik etti.

Konuşmacı, kişinin “beşikten mezara kadar ilim öğrenmesi” gerektiğini dinleyicilere hatırlattı. Bir Müslüman, eşyanın fitratını araştırmalı ve onu Allah'a ulaştıracak fitri bilgileri bulmalıdır. Bir Müslüman sadece laik eğitimle yetirmemelidir. Aynı zamanda İslami eğitim de almalıdır. O ne kadar yüksek eğitim alırsa o kadar mütevazı olmalıdır. Konuşmacı, Hz. Süleyman'ın (çok bilgili ve alçakgönüllü) kıssalarını ve Kuran'ın (bilgili ama kibirli ve mütekebbir kimsenin) kıssalarını da anlattı.

Konuşmacı dinleyicilere, mezuniyet diplomasının kişinin cennete girmesi için yeterli olmayacağını hatırlattı. Kişinin cennete girmesi için tek diplomanın (şehadet) La ilahe illallah ve Eşhedü Muhammedür-Rasulüllah şehadetnamesidir. Allahtan başka ilah yoktur, Muhammed aleyhisselam onun kulu ve elçisidir. Şehadet (diploma) gibi bir ifade biçimi şayet kişinin hayatını düzenli olarak doldurursa, o Allah'ın seçtiği şerefli listesinde yer alabilir. Bir üniversiteden mezun olmak kişiyi alim veya çok bilgili yapmaz. Bilgi onu edinen kişi için temeldir. O, zamana, gayrete, enerjiye ve bilgisini ikmal edecek bazı bilgi şekillerine ihtiyaç duyar. O zaman ondan yararlanmayı ve ondan yararlanmayı umar.

Bilginin kitap okuyarak elde edilemeyeceğini burada belirtmek gerekir ki, kişiyi eğitmesi, bilgilendirmesi ve edindiği yanlış anlamaları düzeltmesi için birden fazla öğretmene ihtiyacı vardır. Ayrıca, şunu da kabul etmek gerekir: Her öğretmen yeterince bilgili değildir. Diğer tüm profesörler, alimler vb. için de aynı şey geçerlidir. Bu nedenle, ilim arayan her öğrencinin alim sayılan kişilerden oluşan bir silsilesi olmalıdır. Bunu yaparken biri diğerini tamamlayacak ve öğrenci onların bilgi, birikim ve tecrübelerinden faydalanacaktır. Dünya ile ilgili bilgi yetmez, ahiret ile ilgili de bilgi aramak gerekir. Bu dünya gezegenindeki hayatın çok kısa olduğu, ondan sonraki hayatın ise sonsuz olduğu anlaşılıyor. Buna göre insan, ebedî hayat için bu hayattan mutlaka istifade etmelidir.

Üstelik bilgi tek başına yeterli değildir, Şeytan çok bilgiliydi ama o İblis ve Şeytandır. İnsanları ölümsüzlüğe yönlendirmek için uzmanlığını kötüye kullanıyor, böylece ona uyanlar onunla cehenneme gidecekler. Bu nedenle, her birimizin üzerimizde amirlik yapan doğrudan bir ustası olmalıdır. O mürebbi olarak çalışacak, bizi alçak gönüllü, mütevazı, bilge ve aynı zamanda bilgili olmayı öğreteceğinden emin olacaktır. Kişi hatırlamak zorundadır. Hz. Muhammed'e indirilen ilk birkaç ayetin Allah'ın adıyla okumakla ilgili olduğunu unutmamak gerekir. Allah'ın ne yarattığını anlamak için gaybı okuyun. Kur'an-ı Kerim'deki ikinci surenin adı bile Kalem'dir. İnsan, Allah rızası ve insanlık yararına olmadıkça hiçbir şey yazmaya hakkının olmadığını bilmelidir. Son olarak, bilginin kaynağının Allah'tan olduğunu kabul etmek gerekir. Her gün dua etmeli ve Allah'tan bizi kendisine yaklaştıracak gerçek bilgilerle zenginleştirmesini istemeliyiz. Çocuklarımızın dünyanın gelecekteki liderleri olmasını umuyor ve dua ediyoruz. Allah hepimizden razı olsun. Amin. (s. 6-9)

Kitabın en orijinal yönü, ömrünü bir davetçi olarak geçiren Sakr'ın, kendinden sonra aynı görevi üstlenecek irşat ve davetçilere yönelik yaptığı kişisel tecrübelerine dayalı paylaşımları olmalıdır. Bu bölümde, davetçilerin yapmaması gerekenleri bir “yapılmayacaklar listesi” olarak sunar. Bu yapılmayacaklar listesi diğer yandan ABD toplumundaki İslam toplumunun organize olmak için ne kadar yetersiz ve yeteneksiz olduğunu göstermektedir. Yedinci bölümde bunları madde madde şöyle sıralar:

1. Bir davet aldığınızda seyahat masraflarınızı karşılamaz ve hatta yerel topluma bağışta bulunmanız gerekebilir. Aksini beklemeyiniz.
2. Şayet uçakla yolculuk ediyorsanız bazen hava limanında mahsur kalmayı göze almalısınız. Durumu idare etmek zorundasınız.
3. Yanınızda başka bir konuşmacının olmasını veya sizi bir oturumdan başka bir oturuma koymasını beklemeniz gerekebilir.

4. Yerel toplum, programdaki konuşma saatinizi veya son dakikada konuşma başlığınızı değiştirebilir.
5. Müslümanların bir toplantısında, size alenen meydan okuyacak veya sizi suçlayıp eleştirecek çılgın ve cahil bir insan bekleyebilirsiniz. Onu özümsemeye çalış. Sakin ve soğukkanlı ol.
6. Hiçbir sebep yokken Cuma hutbesi esnasında birisi hutbeye veya diğer namaz kılanlara hiçbir saygı göstermeden size meydan okuyabilir.
7. Birisi sizden namazı kaldırmanızı rica edebilir fakat diğer bir kişinin ummadığın şekilde “sen imam olamazsın çünkü seferisin” diyerek bağırmasını bekleyebilirsiniz.
8. Yaptığın konuşmaya karşılık veya toplantıya katılımınız için hiç kimsenin sana teşekkür etmesini bekleme.
9. Hiçbir Müslümanın sana bir hediye, bir hatıra, bir teşekkür mektubu vermesini hatta sizi gülümsemeyle karşılamasını beklemeyiniz.
10. Herhangi bir sebep olmaksızın size karşı bir tür söylenti yayılmasını beklemeniz gerekebilir.
11. Size şayet bir ücret ödenirse yerel Müslümanlar kıskançlık yapabilirler. Allah rızası için davet yaparken böyle bir şeyi nasıl kabul edebilirsiniz diyerek suçlanabilirsiniz.
12. Yerel öğrenciler üzerinden üniversiteden bir para aldıktan sonra, Müslümanlar sizden bir çek imzalamanızı ve parayı onlara geri vermenizi isteyebilirler. Seni halk içinde mahcup etmek isterler. Endişelenme.
13. Yerel halkın sizi yerel bir otele veya motele yerleştireceği söylendi. Paradan tasarruf etmek için artık bir ailenin yanında kalıyorsun. (s.32)
14. Görevin bittikten sonra yalnız kaldığını hissedeceksin. Herkes heyecanlı ve mutluydular. Sizden istediklerini aldılar. Mahsur kalacaksın. Kimse sizi otele, eve veya herhangi bir yere götürmeye istekli değil. Kendini nasıl idare edeceğini bilmelisin.
15. Kendini bir otelde mahsur kalmış ve havaalanına gitmek için bir taksi bulmak zorunda bulabilirsin. Aynı zamanda kaldığın otelin gecelik ücretini ödemek zorunda olabilirsin. Endişelenme, bu senin Allah ile olan hesabındır.
16. Bazen yerel halkın senden çok hoşlandığını anlayabilirsin. Aynı zamanda her biri senden kendilerinin yerel evlerinde kalmanı isteyebilirler. Sonunda ceketin bir evde, valizin başka bir evde, evrak çantan üçüncü bir evde ve kendini dördüncü bir evde buluyorsun. İkinci gün şehirden ayrılmayı isterken her birini farklı bir yerden toplamak zorundasın. Lütfen şikâyetlenme.
17. Ev sahibi bir aile tarafından davet edildikten sonra misafirlere birisi sana gelerek şöyle der, buraya seni dinlemek için gelmedik. Başka bir şey için buradayız. Misafir olanın bu tür şeylerden haberi yok. Endişelenme. Bu hepimizin başına gelebilir.
18. Cuma hutbesini okumak ve Cuma namazını kaldırmak için davet edildin, hutbeden hemen önce birisi sana gelerek diyor ki, bugünün hatibi sen misin? Ona nazıkçe cevap ver, evet. O “seni dinlemeyeceğim. Namaz için diğer bir mescide gideceğim çünkü sen bidat ehli bir gruptansın.” Bu kişiyi tamamen bilmiyorsun. Ona baktım ve gülümsedim. Sanki hiçbir şey olmamış gibi cuma hutbesini okurken beni etkilemeden onun söylediklerini özümsemem gerekiyordu.

Son Söz

Bir davetçi bir davetçidir. Davet'i üstlenmeden önce, peygamberin ve resullerin hikayelerini rivayet edilmiş bir Kuran olarak okuması gerekir. Onların hiçbiri iyi muamele görmedi ve kimse herhangi bir hizmet tazminatı istemedi. Bazıları işkence gördü, zulüm gördü, aşağılandı ve karalandı. Diğerleri öldürüldü. Dahası, kişi İslam'ı ve Davet'i İslam'ın mesajını iletmeye dahil olan alimler aracılığıyla incelemek zorundadır. Allah'tan davetçilerin sayısının çoğalmasını ve niteliklerini yücelmesini niyaz ederiz.

Yazarımız 27-30 Eylül 1997 tarihlerinde Vatikan'da düzenlenen ve farklı ülkelerden din adamlarının katıldığı bir sempozyumda “İslam'da Davet Tarzı” üst başlığıyla bir tebliğ sunmuş tebliğini konuşmaya önce Bakara Suresi'nin

son üç ayetini okuyup İngilizce mealini vererek başlamıştır. Bu dört günlük zaman zarfında gördüğü ve tartıştığı Hristiyan din adamları ve Vatikan'ın durumu ile ilgili olarak gözlemlerini altı madde halinde özetlemiştir.

1. *Vatikan'ın İncil'e Tanrı'nın sözü olarak inanmadığını, bunun son 1600 yıldır tekrar tekrar yeniden yazılan bir kitap olduğunu, bunu önceki insanların gelenekleri, alışkanlıkları ve bilgeliklerinin bir koleksiyonu olarak gördüklerini ve bu nedenle ilahi bir kitaptan ziyade bir Tarih kitabı olduğunu bilmelisiniz.*
2. *Hristiyan olarak kabul edilenler sadece Papa'yı, Kardinalleri ve Vatikan'ı takip edenlerdir. Diğer Hristiyanlar Hristiyan değildir. Onlar Hristiyanlık ayakkabılarındandır. Vatikan'ın onlarla hiçbir ilgisi yoktur. Protestanlar ve diğer tüm mezhepler Hristiyanlığın ana temasının dışındadır.*
3. *İsa'ya kişisel kurtarıcısı olarak inanmadığı ve İsa'nın yalnızca Tanrı'nın tek oğlu değil, aynı zamanda kendi kurtarıcısı olduğuna inanmadığı sürece hiç kimsenin cennete gidemeyeceğine inanıyorlar.*
4. *Vatikan'ın Müslümanlarla diyalog için özel bir departmanı olduğunu ve Müslüman dünyasının farklı bölgelerinden Müslüman yetkililerle seminerler ve atölyeler düzenlediğini öğrendik.*
5. *Vatikan'da 5000 heykel ve put varmış gibi görünüyor. Nereye gitseniz heykelden başka bir şey görmüyorsunuz. Bana gençliğinde en büyüğü hariç bütün putları kıran Hz. İbrahim'i hatırlattılar.*
6. *Müzeyi ziyaret eden., her insanın aklına gelebilecek her türlü heykelden başka bir şey görmezsiniz. Size depresyon belirtileri ve paganizm işaretleri verir. İslam, insanları bu tür bir yaşamdan kurtarmak ve daha iyi bir yaşama kavuşturmak için geldi. Oradaki insanların her bir heykelden nasıl gurur duyduklarını merak ediyorum. Allah onları Sıratılmustakim'e kadar ulaştırırsın. (s.142)*

5. California'da Katoliklerle Diyalog Toplantısı

Müellifimiz 10 Mayıs 1999 tarihinde California, Garden Grove'da yöneticiliğini Dr. Muzzammil Sıddıki'nin yaptığı Orange County İslam Cemiyetinde Müslüman Katolik diyalog toplantısına davet edilir. Kendisi bu davetten memnun olur ve çok sayıda meydan okumaya maruz kalacağını bildiği için önceden hazırlık yapar. Ona göre karşılaşılabilecek ve tartışılması gereken konular şunlar olacaktır:

1. *Bazılarımız Müslümanken diğer bazılarımız Katolik ama hepimiz Allah korkusu çekiyoruz ve aynı zamanda ona inanıyoruz.*
2. *Tanrı'ya yaklaşımda farklılıklarımız var, ancak kendi aramızda daha çok ortak noktamız var*
3. *Toplumdaki sorunları çözümlerin farklı yöntemleri var ama toplumun tamamında aynı sorunlarla karşı karşıyayız*
4. *Eğer oturup toplumu izlersek daha fazla sorun ortaya çıkacak ve bunlar kesinlikle bizi vuracak ve inancımızı ve dini öğretilerimizi vuracak.*
5. *Birçok aile parçalandı, eskisinden daha fazla bekar ebeveyn var, çocuklar babalarını tanımıyor ve hatta bazen kendi annelerini bile tanımıyorlar*
6. *Toplum çok kötü durumda, karı kocalar artık birbirlerine tahammül edemiyor, gizleme ve arabuluculuk aramak yerine ilişkilerini ve taahhütlerini bozuyorlar, çocukları da toplumun geri kalanı gibi acı çekiyor.*
7. *Toplumun birçok kesiminde ahlaki yaşam her yıl daha fazla kayboluyor, gece kulüpleri, üstsüz şovlar, x dereceli filmler ve filmler, xxx filmler, içkinin dansa dönüşmesi, uyuşturucu kullanımı vb. daha fazla şey ortaya çıkıyor.*
8. *Aile ilişkilerindeki içindeki ahlaki yaşam, iki cinsiyetin bir araya gelerek asil bir aile kurmasından farklılaşıyor. Toplumun aynı cinsiyetten aileleri kabul ettiğini görüyoruz. Bu sorunla ilgili üzücü olan şey, bazı politikacıların onları desteklemesi ve savunmasıdır. Ne yazık ki toplumdan bu tür bir yaşam tarzını kabul etmesini istiyorlar. Dahası, bazı sözde bilim insanları, böyle bir yaşam tarzının kromozomdaki bir genden kaynaklandığını söyleyerek suçu Tanrı'ya atıyorlar. Kendilerine ve topluma yalan söylediler. Bunun nedeni, Diethylstilbestrol ve östrojen gibi steroid hormonlarıyla kirlenmiş yedikleri yiyecek türleridir.*

9. *Başka bir sorunla daha karşı karşıyayız. Gençlerimiz farklı çeteleri takip ediyor. Hayatlarına saygı duymadan insanları soyarak öldürüyorlar. Bazıları kendi sevgi dolu ebeveynlerini bile öldürdü. Birçok şehirde ve birçok binada grafiti kullanarak toplumun güzelliğini bozuyorlar. Trafik işaretlerinin ve sinyallerinin güzelliğini yok ediyorlar.*
10. *Evsizlerin yanı sıra işlerini kaybeden, evlerini ve en sonunda ailelerini kaybeden kişilerle de karşı karşıyayız.*
11. *Ekonomik sorunlarla karşı karşıyayız. Bu ülke ekonomik olarak kapitalizm üzerine inşa edilmiştir. Bankacılık sistemleri ekonomik kölelik olarak kabul edilir. Zenginler daha da zenginleşirken fakirler daha da fakirleşti. Müşterilerine karşı hiç merhametleri yok. o sessizler bankacıları daha da zenginleştirmek için gece gündüz çalışırlar, ancak herhangi bir müşteri maddi olarak sıkıntıda olduğunda onun durumunu istismar ederler.*
12. *IRS'nin ekonomik araştırmaları ve vatandaşlara dayatılan vergi sistemiyle karşı karşıyayız. Federal vergiden, eyalet vergisine, ülke vergisine, satış vergisine, emlak vergisine kadar uzanır. Diğer vergiler sosyal güvenlik, işsizlik, engellilik, sağlık sigortası, araç sigortası, hayat sigortası, emeklilik hakları vb. gibi fayda vergileri olarak adlandırılabilir. Bir kişinin neredeyse tüm hayatı boyunca köle olarak çalışması ve hiçbir şey elde edememesi veya en azından bir şey elde etmesiyle sonuçlanır. Ekonomik sömürü hayatı haline geldi.*
13. *Başka bir zorlukla karşı karşıyayız. Din toplumdan izole edildi. Politikacılar insanlara dinlerini ibadethanelerinde tutmaları gerektiğini bildirdi. Dışarı çıktıklarında, politikacılar tarafından dikte edildiği gibi toplumu takip etmeliler. Toplumu yüksek standartlarda tutmada dinin rolüne saygı göstermeyen laik bir toplumla sonuçlandılar. Sonunda iki tanrımız oldu: Biri ibadethanelerin içinde ve diğeri Demokratların veya Cumhuriyetçilerin veya her ikisinin elindeki Kongre.*
14. *Karşı karşıya olduğumuz diğer büyük zorluk etnik temizlik ve dini temizlik işaretidir. İnsanlar insan hakları ve medeni haklardan bahsediyor, ancak insanlar ifade özgürlüğü ve din özgürlüğünden bahsediyor. Ancak bazı sözde dindar insanların bile nefreti öğrettiğini ve diğer dinlere veya dindar insanlara karşı klişe ifadeler kullandığını görüyoruz. Bu tür dini nefret, tanrı korkusu olan ve inançlı insanlar arasında bir düşmanlık şehri yarattı. Eğer dindar insanlar birbirlerinden nefret edecekse, toplumda birbirlerine kim saygı duyacak?*

Yazarımız içinde yaşadığı toplumda, komşularıyla, çevresiyle bir harmoni ve barış içinde yaşamak için ortaya çıkan sosyal problemleri dert edinmekte, bunların çözümü için diğer din mensuplarını harekete geçirmeye gayret etmektedir. Toplantı öncesi yaptığı bu hazırlıklar, birlikte ve huzur içinde yaşamayı tehdit eden unsurları gündeme getirmeyi planladığı anlaşılmaktadır. Yoksa toplantının amacı, dinlerin ibadet esaslarını tartışmak ya da birbirlerini eleştirmek değil, sosyal problemleri gündeme getirerek birlikte çözüm aramaktır. Sakr'a göre bu tür meseleler sadece ABD'ye özgü olmayıp, tüm insanlık için evrensel bir sorun teşkil ediyordu ve bulunacak çözümler rehber niteliğinde olabilirdi.. (s.145-146)

Sonuçta yazarımız barış içinde yaşamak ve onurlu ve doğrulukla birlikte çalışmak için aşağıdakileri kabul etmek gerektiğini deklare eder:

1. *İnsanlar haklarını ve ayrıcalıklarını talep etmeden önce görevlerini ve sorumluluklarını düşünmelidirler.*
2. *İnsanın Tanrı'nın yarattığı tek kişinin kendisi olmadığını ve kafatasındaki beyninin dünyadaki tek kişi olmadığını hatırlaması gerekir. Yani bilgelik dünyada bulunan tek fikir değildir. Ayrıca, kendisinin yöntemi insanları hayatın doğru çözümüne götürmenin tek yolu değildir.*
3. *İnsanları gökkuşağı renklerinde, gökkuşağı ırklarında, gökkuşağı milliyetlerinde, gökkuşağı dillerinde ve gökkuşağı inançlarında yaratan Tanrı. Hepsi bu gezegende bir koalisyon oluşturmak, birlikte çalışmak, birbirlerine yardım etmek ve birbirlerine saygı göstermek için bir araya getirildi.*
4. *İnsanlar birbirlerinin geçmişlerinden, kaderlerinden, kültürlerinden ve medeniyetlerinden faydalanmadıkları sürece geleceğin daha iyi olmayacağını anlamalıdır.*

5. İnsanlar sömürgecilikten, emperyalizmden, kapitalizmden ve komünizmden özgür olmalı, tüm bu sistemler başkalarını sömürmek ve onları hükümet kontrolü altında tutmak içindir.
6. Hayırseverlik evden başlar. Amerika özgürlüğü diğer uluslara ihraç ediyor, milyonlarca Amerikalı bankacılık sistemlerinin ekonomik sistemleri tarafından sömürülürken, zenginler daha da zenginleşti ve fakirler daha da fakirleşti, evsiz 500.000 Amerikalı var ve soğuk havada bile sokaklarda yaşıyorlar, milyonlarca Amerikalı işini ve evini kaybetti, daha büyük veya uyuşturucu satıcısı oluyorlar, Amerikan hükümeti ekonomik politikalarını değiştirmese ve bununla ilgilenmezse, tüm vatandaşlar Amerikan kapitalizmi, Rus komünizmi veya Sovyetler Birliği’ndeki gibi aynı hastalarda parçalanacak. (s. 150-151)

Yazarımız, kitabın 37. bölümünde Venezuelay’a yakın Karyipler’deki Trinidad ve Tobago’ya, 1960, 70, 80 ve 90’larda olmak üzere dört defa irşad için davet edildiğini; orada üç ayrı İslami kuruluşun farklı organizasyonlarına katılarak konferans ve seminerler verdiğini anlatır.

38. bölümde yaptığı yolculuklarda sıra dışı ve beklenmedik deneyimlerinden örnekler verir. 39 bölümde Ağustos 1999’da Washinton DC’de helal yiyecekler konusunu konuşmak için gittiğinde karşılaştığı, metal müzik grupları, dövme, pearsingler (piercingler), garip traşlı kişiler, kadın gibi giyinmiş erkekler ve erkek gibi giyinmiş kadınların olduğu garip giyinişli aşırı makyajlı, arsızca öpüşen, sarmaş dolaş olmuş bir grubun içine bir düğün konuşması için davet edildiği anısını anlatır. Bu görüntüleri ayetlerle açıklayarak anlatır, bölümün üst başlığını ise “Çirkin, çirkin, çirkin” olarak koyar. Bunu takip eden 40. bölümünün adını “Utanç, utanç, utanç” (Shame), 41. bölümün adını da uçakta yanına düşen, elbiseleri kirli-pis kokulu bir kadından dolayı “Kirli kirli, kirli” koyar. Zira İslam kirliliği kabul etmez ve bu kadın Müslüman olsa bu derece kirli giyinmeyecektir.

6. Sonuç

İnsanın kendi ülkesinde vaizlik, hatiplik, irşad ve davet vazifelerini üstlenmesi kolaydır. Zira din adamının hem resmi hem de toplumsal dayanağı, destekçisi vardır (bulunmaktadır). Bir Batı ülkesinde ise kendi ırkdaş ve dindaşlarına hizmet verecekse buna göre biraz daha adanmışlık, fedakârlık, mesleğinde yetkinlik gerekir. Muhatap kitlenin dini ve kültürel ihtiyaçları kadar bireysel destek ve sosyal birliktelik ihtiyacı da vardır. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için öncelikle cami ve kültür merkezi gibi sosyalleşme mekânlarının kurulması gereklidir. Böylece cemaatin Kur’an ve din eğitimi, helal gıda temini, okuma evi, çayhane ve lokanta dahil doğum, ölüm, cenaze törenlerin konuşulabileceği mekanların da oluşturulmalıdır. Bu tür mekanların inşasına motive etmek, hükümet nezdinde tanınır olmak için dernekleşmek dahil birçok aşamalı hizmete ihtiyaç bulunmaktadır.

Söz konusu Amerika olunca herkesin göçmen olduğu bu yerde ırk üzerinden değil dindarlar arası birliktelik ve dayanışmaya ihtiyaç daha fazladır.

20. yüzyılın başlarında Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin gibi Levant ülkelerinden gelen Müslüman göçmenler, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerindeki ekonomik sıkıntılar ve savaşlardan kaçarak ABD’ye göç etmiştir. Bu dönemde gelenlerin bir kısmı Hristiyan olsa da, özellikle Müslüman nüfus Michigan ve Ohio gibi eyaletlere yerleşmiştir.

1947’de Hindistan’ın bölünmesiyle başlayan göç dalgasında, özellikle Pakistan ve Bangladeş’ten Müslümanlar Amerika’ya yönelmiştir. Eğitim ve ekonomik fırsatlar arayan bu göçmenler daha çok büyük şehirlerde yoğunlaşmıştır. Başlarda çoğunluğu Amerikan toplumuna entegre olup kültürünü, dinini kaybetmekle birlikte (kaybetseler de), sonradan dernekleşme, camileşme ve eğitim kurumları açma gibi çabalarıyla bu yönelim durdurulmuştur.

Kaynakça

Ahmed H.Sakr Ph Dr. (2001) *Reflections from a flying falcon*, Foundation for Islamic Knowledge. Lombard, İllinois.

M.A. Sherif. *Searching for Solace: A Biography of Abdullah Yusuf Ali*. Adam Publishers & Distributors.

Polater, Kadir. (2006) “Abdullah Yusuf Ali’ye Göre Kur’an’daki Zü’l-Karneyn Kıssası”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 6/3, 95-121.